ONTSTAAN, EVOLUTIE EN TOEKOMST VAN HET CONCEPT 'SOCIALE RISICO'S' IN BELGIE

DOOR | ANN-SOPHIE JACQUEMYN
Master in de rechten, Faculteit Rechtsgeleerdheid, Katholieke Universiteit Leuven

INLEIDING

'Zekerheid' vormt een psychologisch begrip, in de zin dat het naar een geestestoestand verwijst die aan de gesteldheid van een persoon verbonden is. Het zeker zijn zal slechts in subsidiaire orde afhangen van regelingen die door een samenleving genomen worden: zo zal geen enkele wetgeving erin kunnen slagen om burgers zich voor de volle honderd procent 'zeker' te laten voelen. Desalniettemin behoort het bieden van veiligheid en sociale bescherming aan burgers, die zij niet op eigen houtje kunnen verwerven, wel tot de essentie van een staat.

Sociale risico's worden veroorzaakt en beïnvloed door maatschappelijke factoren. Heden zullen de sociale risico's waarmee individuen geconfronteerd worden niet dezelfde zijn als deze van honderd jaar geleden, aangezien de noden en behoeftes van mensen evolueren in de tijd. Het is dan ook erg relevant een kritische blik te werpen op de inhoud van de bescherming die het Belgische socialezekerheidsstelsel momenteel biedt.

Dit artikel probeert een antwoord te vinden op de vraag: "Wat is het effect van nieuwe sociale risico's op de positie van de huidige klassieke sociale zekerheid in België, gelet op de evolutie van de sociale risico's doorheen de geschiedenis?"

1. DE ONTWIKKELING VAN KLASSIEKE SOCIALE RISICO'S IN BELGIE

1.1. HET BEGRIP 'SOCIAAL RISICO'

Algemeen wordt aangenomen dat slechts de beginselen die betrekking hebben op de negen sociale risico's, vermeld in het Verdrag nr. 102 betreffende de minimumnormen van de sociale zekerheid — dat in 1952 gesloten werd door de Internationale Arbeidsorganisatie — tot het socialezekerheidsrecht

behoren.[1] Dit verdrag vormt een belangrijk vertrekpunt omdat er een opsomming en een omschrijving gegeven wordt van negen klassieke sociale risico's: ziektekosten, inkomensderving bij ziekte, werkloosheid, ouderdom, arbeidsongeval of beroepsziekte, kinderlast, moederschap, invaliditeit en vroegtijdige dood van een persoon van wie men economisch afhankelijk is.

Bovendien kunnen in de heersende rechtsleer ook een aantal algemene omschrijvingen van het begrip worden teruggevonden. Zo wordt een sociaal risico omschreven als een eventualiteit die zich in het leven van een mens kan voordoen en die zijn bestaanszekerheid in het gedrang kan brengen.[2] Het zijn gebeurtenissen die een persoon verhinderen om nog langer een normaal beroepsinkomen te verwerven en die hem lasten kunnen opleggen die zijn levensstandaard mogelijks verlagen.[3] Wanneer er zich een sociaal risico voordoet, zal de sociale zekerheid optreden in de vorm van een vervangingsinkomen of van aanvullende inkomsten.

1.2. HET ONTSTAAN VAN DE SOCIALEZEKERHEIDSPROBLEMATIEK IN BELGIE

In onze vroegste primitieve maatschappijen moest een individu wanneer hij geconfronteerd werd met ziekte, ongeval, ouderdom, de onmogelijkheid zichzelf te onderhouden of andere sociale risico's simpelweg terugvallen

(1) D. Pieters en P. Schoukens, *De triptiek van sociale zekerheidsrecht en hun toepassing in België en Nederland,* Leuven, Acco, 73, 2006; W. van Eeckhoutte, *Compendium '15-'16 sociale zekerheidsrecht – band 1,* Mechelen, Kluwer, 4, 2015; J. Van Langendonck, Y. Stevens en A. Van Regenmortel, *Handboek socialezekerheidsrecht,* Antwerpen, Intersentia, 7, 2015; J. Van Langendonck en J. Put, *Handboek socialezekerheidsrecht,* Antwerpen, Intersentia, 7, 2002.

(2) E. Alfandari, L'evolution de la notion de risqué social, in J. Van Langendonck (ed.), *The New Social Risks,* Londen, Kluwer Law International, (29) 34-35, 1996; U. Beck, *World at risk,* Cambridge, Polity Press, 4, 2009; A. Maes en B. Van Buggenhout, *Sociale bescherming op nieuwe paden,* Leuven, Universitaire Pers, 576, 2003; D. Pieters en P. Schoukens, *Triptiek sociale zekerheid,* Leuven, Acco, 12-13, 2006; W. van Eeckhoutte, *Handboek Belgisch socialezekerheidsrecht,* Mechelen, Kluwer, 3, 2009; W. van Eeckhoutte, *Compendium sociale zekerheidsrecht '15-'16 – Band 1,* Mechelen, Wolters Kluwer, 5, 2015; J. Viane, The securisation of social security, in J. Van Langendonck (ed.), *The New Social Risks,* Londen, Kluwer Law International, (53) 54, 1996; A. Giddens, Risk and responsibility, *The modern law review*, (1) 4, 1999.

(3) E. Alfandari, L'evolution de la notion de risqué social, in J. Van Langendonck (ed.), *The New Social Risks,* Londen, Kluwer Law International, (29) 36, 1996; D. Heylen, I. Verbeeck, L. Vermeulen, I. Verreyt en V. Vervliet, *Sociale zekerheidsrecht,* Antwerpen, Intersentia, 1, 2009; D. Pieters en P. Schoukens, *Triptiek sociale zekerheid,* Leuven, Acco, 13, 2006; W. van Eeckhoutte, *Compendium '15-'16 sociale zekerheidsrecht – band 1,* Mechelen, Kluwer, 5, 2015.

op zijn eigen bloedverwanten.[4] Liefdadigheid, kerkelijke groeperingen, particuliere verzekeringen of christelijke mutualiteiten waren lange tijd de enige beschikbare middelen waarop een persoon kon terugvallen.[5]

Ook tijdens de eerste decennia na de Belgische onafhankelijkheidsverklaring trad de overheid noch actief, noch passief op tegen sociale risico's.[6] Het was pas op het einde van de negentiende eeuw dat de Belgische overheid in aanraking kwam met een stijgende vraag naar sociale bescherming door de opkomende industrialisering in West-Europa.[7] Slechte hygiënische omstandigheden, huisvesting en mensonwaardige arbeidsomstandigheden binnen de fabrieken hadden immers als gevolg dat de Belgische arbeiders steeds meer te lijden hadden van armoede, ziekten, ongevallen en werkloosheid.[8]

Als eerste stap lanceerde de overheid daarom verschillende wetgevende initiatieven om arbeiders aan te moedigen zelf noodzakelijke voorzorgen te nemen tegen sociale risico's.[9] Weliswaar werden zo de eerste stappen gezet naar het erkennen van sociale risico's, maar de overheid nam in het begin een erg passieve en terughoudende houding aan.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog kwam de Belgische bevolking terecht in een periode van ontbering, ellende en financiële uitputting. Vanaf 1941 werden er daarom ideeën uitgewisseld om de sociale en economische toestand van de burgers na de oorlog te verbeteren.[10] Uiteindelijk kwam er in 1944 de zogenaamde Besluitwet tot stand, een ontwerp dat als doelstelling had om "*voor een uitbreiding te zorgen der gemeenschappelijke zekerheid, teneinde het grootst*

(4) J-F. Funck, *Droit de la sécurité sociale,* Brussel, Larcier, 14, 2014.

(5) J. Van Langendonck, Y. Stevens en A. Van Regenmortel, *Handboek sociale zekerheidsrecht,* Antwerpen, Intersentia, 23-28, 2015.

(6) W. van Eeckhoutte, *Compendium sociale zekerheidsrecht '15-'16 – Band 1,* Mechelen, Wolters Kluwer, 8, 2015.

(7) E. Alofs et R. Hoop, De houdbaarheid van compenserende uitkeringen in geval van verlies van kostwinner door overlijden (overlevingspensioen) en na echtscheiding (recht op alimentatie) in het 'adult worker model': incorporatie van nieuwe sociale risico's, *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, nr. 4, p. 684*,* 2009.

(8) G. Van Limberghen, *Sociaalzekerheidsrecht,* Brussel, Larcier, 25, 1997.

(9) W. van Eeckhoutte, *Compendium sociale zekerheidsrecht '15-'16 – Band 1,* Mechelen, Wolters Kluwer, 8, 2015.

(10) RVA, *75 jaar RVA. Een blik op verleden, heden en toekomst,* Brussel, 31, 2010, www.rva.be/sites/default/files/assets/publications/Brochures/75/75NL.pdf.

aantal arbeidzame mannen en vrouwen aan de vrees voor ellende te onttrekken".[11] De Besluitwet vormde een mijlpaal in de geschiedenis van ons land: voor de eerste keer werd het begrip 'sociale zekerheid' geïntroduceerd in het Belgisch recht.[12] De overheid besefte dat particuliere inspanningen onvoldoende waren om haar burgers een betrouwbare bestaanszekerheid te geven en dat dit een taak voor de staat diende te zijn.[13]

Heden biedt het Belgische socialezekerheidssysteem bescherming tegen verschillende sociale risico's.

Meer concreet worden er negen klassieke risico's geïntegreerd in zeven takken van sociale zekerheid: rust- en overlevingspensioenen, ziekte- en invaliditeitsverzekering, werkloosheidsuitkering, arbeidsongevallenverzekering, beroepsziektenverzekering, gezinsbijslag en jaarlijkse vakantie.[14] Verder verleent de Belgische overheid ook dekking aan haar burgers via een tweede systeem: de sociale bijstand.[15] Ook sociale bijstand wordt in België tot de algemene noemer van sociale zekerheid gerekend.[16]

2. DE ONTWIKKELING VAN NIEUWE SOCIALE RISICO'S IN BELGIE

2.1. HET BEGRIP 'NIEUWE SOCIALE RISICO'S'

2.1.1. Begripsomschrijving

De inhoudelijke pijlers van de bescherming tegen de klassieke sociale risico's, waartegen de Belgische overheid tegenwoordig optreedt, zijn grotendeels tot stand gekomen in een naoorlogse context. Wanneer het echter gaat over de

(11) Voordracht aan den Regent, Besluitwet 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, *BS* 1730, 30 december 1944.

(12) J. Van Langendonck, J. Put, D. Simoens, G. Van Limberghen en A. Van Regenmortel, *Handboek sociale zekerheidsrecht,* Antwerpen, Intersentia, 30, 2011.

(13) Voordracht aan den Regent, Besluitwet 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, *BS* 1730-1731, 30 december 1944.

(14) W. van Eeckhoutte, *Compendium sociale zekerheidsrecht '15-'16 – Band 1,* Mechelen, Wolters Kluwer, 5, 2015.

(15) J. Van Langendonck, Y. Stevens en A. Van Regenmortel, *Handboek sociale zekerheidsrecht,* Antwerpen, Intersentia, 12, 2015.

(16) D. Pieters en P. Schoukens, *Triptiek sociale zekerheid,* Leuven, Acco, 20, 2006; J. Van Langendonck, Y. Stevens en A. Van Regenmortel, *Handboek sociale zekerheidsrecht,* Antwerpen, Intersentia, 13, 2015.

toekomst van Westerse welvaartsstaten, wordt er in de rechtsleer steeds vaker gesproken over het concept van 'nieuwe sociale risico's'.

Wegens gebrek aan een precieze juridische definitie van dit begrip, grijpen we terug naar een algemene begripsomschrijving van gezaghebbende auteurs. Het betreft "*situaties waarin individuen te maken krijgen met inkomensverlies en die ontstaan zijn als gevolg van de sociale en economische veranderingen die de laatste drie tot vier decennia plaatsgevonden hebben en die gepaard gingen met de overgang naar een postindustriële samenleving*".[17] Vooral vrouwen, jongeren op de arbeidsmarkt en laaggeschoolden bevinden zich in het directe leefmilieu waar de nieuwe sociale risico's zullen voorkomen.[18]

2.1.2. Afbakening ten opzichte van klassieke sociale risico's

Zowel klassieke sociale risico's als nieuwe sociale risico's vormen gebeurtenissen die de bestaanszekerheid sterk in het gedrang brengen. In beide gevallen vormt de sociale zekerheid een economische overbrugging die weer voor stabiliteit zorgt. Toch zijn er een aantal belangrijke verschillen merkbaar tussen beiden categorieën.

Dekking tegen klassieke sociale risico's vangt individuen op wanneer het inkomen plots (gedeeltelijk) wegvalt tijdens een bepaalde levensfase.[19] Dekking tegen nieuwe sociale risico's daarentegen is er eerder op gericht om mensen te ondersteunen via tegemoetkomingen boven op het arbeidsinkomen dat zij

(17) G. Bonoli, Postindustrialisation, New Social Risks, and Welfare State Adaption in Advanced Industrial Democracies, *Comparative Political Studies*, (495) 498, 2007; P. Taylor-Gooby, New risks and social change, in P. Taylor-Gooby, *New risks, new welfare. The transformation of the European Welfare State,* Oxford, Oxford University Press, 3, 2004; T. Hieda, *The political economy of welfare recalibration: what determines the state's responses to the emergence of new social risks*?, EUI working paper: Department of political and social sciences, 2, 2009; T. Leoni, *Welfare state adjustment to new social risks in the post-crisis scenario. A review with focus on the social investment perspective,* Working Paper nr. 89, 3, 2015, www.foreurope.be; E. Huber en D. Stephans, *Combating old and new social risks,* Paper delivered at the 14th International Conference of Europeanists, 2, 2004, http://huberandstephens.web.unc.edu/files/2016/06/NSR-05.pdf.

(18) A. Hemerijck, *Changing welfare states,* Oxford, Oxford University Press, 135, 2013; E. Huber en D. Stephans, *Combating old and new social risks,* Paper delivered at the 14th International Conference of Europeanists, 4, 2004, http://huberandstephens.web.unc.edu/files/2016/06/NSR-05.pdf.

(19) P. Taylor-Gooby, New risks and social change, in P. Taylor-Gooby (ed.), *New risks, new welfare. The transformation of the European Welfare state,* Oxford, Oxford University Press, (1) 11, 2004.

verdienen.[20] Het loon valt niet altijd weg, maar volstaat voor veel gezinnen gewoon niet langer om rond te komen.[21]

Klassieke sociale risico's vormen verder eventualiteiten waarmee iedere persoon vroeg of laat meermaals in aanraking komt.[22] Nieuwe sociale risico's daarentegen ontstaan door de progressieve ontwikkeling van de mensheid, en dan specifiek deze op technologisch en wetenschappelijk vlak.[23] Het overgrote deel van de bevolking zal zich goed weten aan te passen aan deze evolutie. Nieuwe sociale risico's vormen hierdoor slechts een bedreiging voor een aantal sub-bevolkingsgroepen in minderheidssituaties, waardoor het toekennen van sociale bescherming moeilijker wordt.

Klassieke sociale risico's spelen zich ook afwisselend af in de verschillende levensfases van elk individu. Nieuwe sociale risico's worden vooral gelinkt aan maatschappelijke veranderingen. Hierdoor komen er een aantal specifieke risicosituaties tot stand bij het betreden van de arbeidsmarkt, de integratie hierin en bij een aantal zorgverantwoordelijkheden die voorkomen bij het uitbouwen van een gezin.[24] Nieuwe sociale risico's zullen bijgevolg vooral optreden tijdens jongere levensfases.

2.2. DE MANIFESTATIE VAN NIEUWE SOCIALE RISICO'S

2.2.1. Het risico 'werk en gezin niet kunnen combineren'

a. De emancipatie van de vrouw als oorzaak (sociaal-cultureel)

In ons naoorlogse socialezekerheidsstelsel heerste er een traditionele familiestructuur van een werkende vader en een zorgende moeder. In de meeste gezinnen merkte men een duidelijke gezagsverhouding op: mannen

(20) P. Taylor-Gooby, New risks and social change, in P. Taylor-Gooby (ed.), *New risks, new welfare. The transformation of the European Welfare state,* Oxford, Oxford University Press, (1) 10, 2004.

(21) P. Taylor-Gooby, New social risks in postindustrial society: some evidence on responses to active labour market policies from Eurobarometer, *International Social Security Association*, (45) 46, 2004.

(22) W. van Eeckhoutte, *Compendium sociale zekerheidsrecht '15-'16 – Band 1,* Mechelen, Wolters Kluwer, 17, 2015.

(23) A. Giddens, Risk and responsibility, *The modern law review*, (1) 4, 1999.

(24) P. Taylor-Gooby, New risks and social change, in P. Taylor-Gooby (ed.), *New risks, new welfare. The transformation of the European Welfare state,* Oxford, Oxford University Press, (1) 8, 2004.

zorgden ervoor dat er brood op de plank kwam en vrouwen bleven thuis om voor de kinderen en het huishouden te zorgen.[25]

De emancipatie van de vrouw eind jaren zeventig heeft er echter voor gezorgd dat vrouwen op grote schaal begonnen toe te treden tot de arbeidsmarkt. Verklarende factoren hiervoor waren enerzijds dat er wereldwijd meer aandacht werd besteed aan de gelijkheid tussen man en vrouw.[26] Anderzijds zorgde de naoorlogse industrialisering ook voor de introductie van nieuwe en duurdere noodzakelijke gebruiksvoorwerpen, waardoor het steeds belangrijker werd om twee inkomens te verwerven.[27] Vandaag heerst voornamelijk het 'adult worker model', waarbij elke partner in een samenlevingsrelatie een beroepsactiviteit uitoefent.[28]

b. Het risico inhoudelijk

Vroeger kwam sociale zorg gewoonlijk op de schouders van de vrouw terecht.[29] Doordat vrouwen nu net als hun partner ook deel uitmaken van de arbeidsmarkt, brengt dit als gevolg met zich mee dat deze taken nu moeten worden geëxternaliseerd.[30]

(25) C. Crouch, Employment, industrial relations and social policy: new life in and old connection, in N. Manning en I. Shaw (eds.), *New risks, new welfare,* Oxford, Blackwell Publishers Ltd, 103; P. Taylor-Gooby, New social risks in postindustrial society: some evidence on responses to active labour market policies from Eurobarometer, International Social Security Review, (45) 46, 2004.

(26) W. van Eeckhoutte, *Handboek Belgisch socialezekerheidsrecht,* Mechelen, Kluwer, 36, 2009.

(27) A. Leira, *Welfare states and working mothers,* Cambridge, Cambridge University Press, 12, 1992; P. Taylor-Gooby, New risks and social change, in P. Taylor-Gooby (ed.), *New risks, new welfare,* Oxford, Oxford University Press, 3, 2004.

(28) E. Alofs en R. Hoop, De houdbaarheid van compenserende uitkeringen in geval van verlies van kostwinner door overlijden (overlevingspensioen) en na echtscheiding (recht op alimentatie) in het adult worker model: incorporatie van nieuwe sociale risico's, *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, nr. 4, p. 693, 2009.

(29) P. Taylor-Gooby, *Welfare states under pressure,* Londen, Sage Production, 12, 2003.

(30) G. Bonoli, Postindustrialisation, new social risks and welfare in state adaptation in advanced industrial democracies, *Comparative Political Studies*, (495) 499, 2007; T. Hieda, *The political economy of welfare recalibration: what determines the state's responses to the emergence of the social risks?,* Working Paper European University Institute, 2, 2009; A. Leira, *Welfare states and working models,* Cambridge, University Press, 12, 1992; B. Schulte, Old age and dependency, in J. Van Langendonck (ed.), *The New Social Risks,* Londen, Kluwer Law International, (149) 153, 1996.

Zo ondervinden vele ouders moeilijkheden bij kinderopvang: de voorzieningen zijn dikwijls erg duur en de wachtlijsten lang.[31] Bovendien komt de nood soms niet alleen tijdens de peuter- en kleuterjaren voor: in gezinnen waar beide ouders een drukke job hebben, zullen ook oudere schoolkinderen moeten terugvallen op voor- of naschoolse opvang.[32]

Dit dure kostenplaatje leidt uiteraard tot grote frustratie: vaak wordt een van de ouders genoodzaakt om zijn werkuren te verminderen om voor de kinderen te zorgen, wat dan weer gepaard gaat met een inkomensverlies en een belemmering in de carrièremogelijkheden. Wanneer beide ouders een laag inkomen genieten kan de onmogelijkheid om werk en gezin te combineren uiteindelijk leiden tot een armoederisico.[33]

2.2.2. Het risico op armoede bij alleenstaande moeders

a. De wijziging van traditionele samenlevingsvormen als oorzaak (sociaal-cultureel)

De verschuiving naar een adult worker model had als gevolg dat ook de onstabiliteit binnenin het gezinsleven toenam.[34] Het traditionele samenlevingsmodel in het naoorlogse systeem bestond uit een gehuwde man en vrouw die samen een aantal kinderen hadden.[35] De gelijkschakeling tussen mannen en vrouwen zorgde er echter voor dat vrouwen nu in de mogelijkheid waren om economisch onafhankelijk te worden van hun man, wat resulteerde

(31) A. Leira, *Welfare states and working mothers,* Cambridge, Cambridge University Press, 24.

(32) Kind en Gezin, *Cijfers en rapporten: kinderopvang,* www.kindengezin.be/cijfers-en-rapporten/cijfers/kinderopvang/schoolkinderen.

(33) G. Bonoli, New social risks and the politics of the post-industrial social policies, in K. Armigeon en G. Bonoli (ed.), *The politics of post-industrial welfare states: adapting post-war social policies to new social risks,* Londen, Routledge, (3) 6, 2006.

(34) A. Cerami, New social risks in Central and Eastern Europe: the need for a new empowering politics of the welfare state, *Czech Sociological Review*, (1089) 1091, 2008.

(35) M. Corijn, De instabiliteit van huwelijken in België, *SVR,* (1) 1, 2011, http://www4.vlaanderen.be/dar/svr/afbeeldingennieuwtjes/demografie/bijlagen/2011-02-10-webartikel2011-5-instabiliteit-huwelijk.pdf; P. Deboosere, R. Lesthaege, J. Surkyn, D. Willaert, P. Boulanger, A. Lambert en L. Lohle-Tart, *Huishoudens en gezinnen in België,* Sociaal-economische enquête, 1, 2001, http://statbel.fgov.be/nl/binaries/mono_200104_nl%5B1%5D_tcm325-92942.pdf.

in het feit dat het aantal echtscheidingen zienderogen toenam en er steeds meer samenlevingsvormen buiten het huwelijk tot stand kwamen in België.[36]

Vooral bij twintigers en jonge dertigers is er heden niet langer sprake van een dominant patroon. Individuen laten zich steeds meer leiden door hun eigen plannen en niet langer door maatschappelijke instituties: zelfontplooiing en individuele autonomie staan centraal in onze huidige maatschappij. Ook kiezen steeds meer vrouwen ervoor om alleenstaand te blijven.[37] Alleenstaand ouderschap is uiteraard geen nieuw fenomeen, maar sinds de jaren zeventig is het overlijden van de partner hiervan niet langer de belangrijkste oorzaak, maar wel de steeds sterkere positie van de vrouw.[38]

(36) M. Corijn, De instabiliteit van huwelijken in België, *SVR*, (1) 1, 2011, www4.vlaanderen.be/dar/svr/afbeeldingennieuwtjes/demografie/bijlagen/2011-02-10-webartikel2011-5-instabiliteit-huwelijk.pdf; A. Hatland en A. Skevik, Changes in the family, in J. Van Langendonck (ed.), *The New Social Risks,* Londen, Kluwer Law International, (73) 73, 1996; E. Huber en D. Stephans, Combating old and new social risks, in K. Armigeon en G. Bonoli (eds.), *The politics of post-industrial welfare states: adapting post-war social policies to new social risks,* Londen, Routledge, (143) 146, 2006; E. Valgaeren, Alleenstaande ouders en hun arbeidsloopbaan, *TVW*, (44) 44, 2010, http://docplayer.nl/7176782-Alleenstaande-ouders-en-hun-arbeidsloopbaan.html.

(37) A. Hatland en A. Skevik, Changes in the family, in J. Van Langendonck (ed.), *The New Social Risks,* Londen, Kluwer Law International, (73) 74, 1996; G. Esping-Andersen, D. Gallie, A. Hemerijck en J. Myles, *A New welfare architecture for Europe?,* Report submitted to the Belgian presidency of the European Union, 44, september 2001; D. Frans, M. Vanmechelen en W. Van Lancker, Een structurele aanpak van de verarming van eenoudergezinnen in de Federatie Wallonië-Brussel, Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck, (1) 11, 2014, http://www.centrumvoorsociaalbeleid.be/sites/default/files/FINAAL%20Onderzoeksrapport%2020-10-2014.pdf.

(38) B. Cantillon, G. Verbist en V. De Maesschalck, De sociaal-economische positie van eenoudergezinnen, *Over.Werk, Tijdschrift van het Steunpunt WAV*, (139) 139, 2004, http://www.steunpuntwerk.be/system/files/overwerk_2004_1-2_29.pdf; G. Esping-Andersen, D. Gallie, A. Hemerijck en J. Myles, *A New welfare architecture for Europe?,* Report submitted to the Belgian presidency of the European Union, 44, september 2001; E. Huber en J. Stephens, Combating old and new social risks, in K. Armigeon en G. Bonoli (eds.), *The politics of post-industrial welfare states: adapting post-war social policies to new social risks,* Londen, Routledge, (143) 148, 2006; T. Leoni, *Welfare state adjustment to new social risks in the post-crisis scenario. A review with focus on the social investment perspective,* Working Paper nr. 89, 4, 2015, www.foreurope.be.

b. Het risico inhoudelijk

Een 'alleenstaande ouder' kan omschreven worden als een persoon ouder dan vijftien jaar die niet samenwoont met een echtgenoot of partner, maar wel met een of meer kinderen, en dus alleen instaat voor de dagelijkse verantwoordelijkheden – zoals het opvoeden van deze kinderen – en voor het totale gezinsinkomen.[39] In België staat in 80% van de gevallen een vrouw aan het hoofd van eenoudergezinnen, zodat er in dit artikel dan ook gefocust wordt op deze risicogroep.[40]

Ondanks het relatief kleine aandeel van alleenstaande ouders in verhouding tot andere gezinstypes in België, vormen alleenstaande ouders in het algemeen toch een erg kwetsbare groep in onze samenleving. De toenemende onstabiliteit binnen het gezinsleven op zich vormt niet direct een indicator voor een nieuw sociaal risico, maar de gevolgen zijn dat wel. Zo hebben studies aangetoond dat in België alleenstaand ouderschap geassocieerd wordt met een hoger risico op armoede (22,3%) in vergelijking met koppels met kinderen (7,2%). In onderstaande tabel vinden we hier een voorstelling van.

(39) K. Geurts, *De arbeidsmarktpositie van alleenstaand ouders,* Leuven, Steunpunt WAV, 14, 2006, http://docplayer.nl/14585033-De-arbeidsmarktpositie-van-alleenstaande-ouders-nieuwe-bevindingen-uit-het-datawarehouse-arbeidsmarkt-en-sociale-bescherming.html.

(40) B. Cantillon, G. Verbist en V. De Maesschalck, De sociaal-economische positie van eenoudergezinnen, *Over.Werk, Tijdschrift van het Steunpunt WAV*, (139) 139, 2004, http://www.steunpuntwerk.be/system/files/overwerk_2004_1-2_29.pdf; E. Valgaeren, Alleenstaande ouders en hun arbeidsloopbaan, *TVW*, (44) 45, 2010, http://docplayer.nl/7176782-Alleenstaande-ouders-en-hun-arbeidsloopbaan.html.

TABEL 1: HET ARMOEDERISICO BINNEN DE BELGISCHE GEZINSSTRUCTUREN (2015)[41]

	Huidig stelsel	Nieuw stelsel	Nieuw stelsel met indexering
Kinderen (< 18)	11,2%	10,9%	10,4%
Gezinnen met kinderen	10,4%	9,8%	9,4%*
Gezinnen met 1 kind	12,3%	10,7%*	10,7%*
Gezinnen met 2 kinderen	7,6%	8,2%	7,4%
Gezinnen met 3 kinderen	8,8%	7,1%	7,1%
Gezinnen met 4 of meer kinderen	23,2%	25,4%	23,2%
Koppels met kinderen	7,2%	6,5%	6,4%
Eenoudergezinnen	22,3%	22,9%	20,8%

Noot: * = significant verschillend van het 'huidig stelsel', p < 0,05 op basis van een t-toets.

Bron: simulaties op basis van EUROMOD/Mefisto, inkomens op basis van EU-SILC 2012, prijzen 2015, regelgeving 2015.

Dit hogere armoederisico bij alleenstaande ouders valt te verklaren door een aantal factoren.

Als eerste vormt de scholingsgraad een erg belangrijke indicator. Zo blijkt uit statistieken dat alleenstaande ouders opvallend lager geschoold zijn in vergelijking met de totale bevolking.[42] Concreter, wanneer men alleenstaande moeders vergelijkt met moeders uit een tweeoudergezin, zal 35% onder hen laaggeschoold zijn, tegenover slechts 23% van de moeders met partners.[43] Dit lage opleidingsniveau maakt dat ze relatief minder kansen hebben op de

(41) W. Van Lacker, J. Vinck en B. Cantillon, *De armoede- en verdelingsimpact van de nieuwe Vlaamse kinderbijslag: een analyse van het akkoord van de Vlaamse Regering van 28 mei 2006,* Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck, (1) 9, 2016, http://www.centrumvoorsociaalbeleid.be/sites/default/files/D%202016%206104%2001_juli%202016_0.pdf.

(42) D. Frans, M. Vanmechelen en W. Van Lancker, *Een structurele aanpak van de verarming van eenoudergezinnen in de Federatie Wallonië-Brussel*, Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck, 15, 2014, http://www.centrumvoorsociaalbeleid.be/sites/default/files/FINAAL%20Onderzoeksrapport%2020-10-2014.pdf.

(43) E. Valgaeren, *De loopbanen en loopbaankansen van alleenstaande ouders,* Diepenbeek steunpunt Gelijkekansenbeleid, Consortium Universiteit Antwerpen en Universiteit Hasselt, 14, 2008, http://www.gelijkekansen.be/Portals/GelijkeKansen/Onderzoek/2008%20loopbaankansen%20alleenstaande%20ouders.pdf.

arbeidsmarkt, aangezien scholing en het beschikken over een diploma steeds belangrijker geworden zijn in onze dienstenmaatschappij (zie infra).

Alleenstaande ouders hebben dan ook een lagere tewerkstellingsgraad in vergelijking met koppelhuishoudens.[44] De vastgestelde laaggeschooldheid, maar ook de onmogelijkheid om een voltijdse job uit te oefenen in combinatie met gezinstaken vormen hiervoor de trigger.[45] Bovendien is het ook opvallend dat de werkzaamheidsgraad bij alleenstaande vaders hoger ligt dan bij alleenstaande moeders, wat impliceert dat alleenstaande ouder zijn als vrouw ook een hoger armoederisico inhoudt.[46] Het relatief lagere gemiddelde welvaartsniveau bij deze bevolkingsgroep zal zich dan ook in een hoger armoederisico vertalen.

2.2.3. Het risico op langdurige werkloosheid en 'being a working poor'

a. De overgang naar een postindustriële samenleving als oorzaak (economisch)

De industriële evolutie zorgde wereldwijd voor een tendens van economische welvaart. Het aantal nieuwe jobs groeide fors aan, hoofdzakelijk dan in productiesectoren, waardoor het merendeel van de mannelijke bevolking tewerkgesteld kon worden in fabrieken.[47] De arbeidsmarkt werd in deze periode dan ook gekenmerkt door stabiliteit en werkzekerheid.[48]

Vanaf de jaren zeventig wijzigde onze maatschappijvorm zich echter langzaamaan in een postindustrieel samenlevingsmodel. De toenemende globalisering en enorme technologische ontwikkeling zorgden ervoor dat België naar een diensten- en kenniseconomie evolueerde.[49] Hoewel het totale

(44) E. Valgaeren, Alleenstaande ouders en hun arbeidsloopbaan, *TVW*, (44) 45, 2010, http://docplayer.nl/7176782-Alleenstaande-ouders-en-hun-arbeidsloopbaan.html.

(45) K. Geurts, *De arbeidsmarktpositie van alleenstaande ouders,* Leuven, Steunpunt WAV, 22, 2006, http://docplayer.nl/14585033-De-arbeidsmarktpositie-van-alleenstaande-ouders-nieuwe-bevindingen-uit-het-datawarehouse-arbeidsmarkt-en-sociale-bescherming.html.

(46) E. Valgaeren, Alleenstaande ouders en hun arbeidsloopbaan, *TVW*, (44) 45, 2010, http://docplayer.nl/7176782-Alleenstaande-ouders-en-hun-arbeidsloopbaan.html.

(47) P. Taylor-Gooby, New risks and social change, in P. Taylor-Gooby (ed.), *New risks, new welfare,* Oxford, Oxford University Press, (1) 1-2, 2004.

(48) T. Hieda, *The political economy of welfare recalibration: what determines the state's responses to the emergence of new social risks?,* EUI working paper: Department of political and social sciences, 2, 2009.

(49) M. Powell en M. Hewitt, *Welfare state and welfare change,* Buckingham, Open University press, 86, 2002.

werkgelegenheidsaanbod op hetzelfde peil is gebleven, heeft deze evolutie voor gevolg dat de toegang tot de arbeidsmarkt voor bepaalde bevolkingsgroepen, met name laaggeschoolden, moeilijker is geworden, aangezien de economie in ons postindustriële tijdperk hoofdzakelijk steunt op kennis en concurrentie en de link tussen onderwijs en tewerkstelling steeds belangrijker wordt.[50]

2.2.4. b. De risico's inhoudelijk

De overgang naar een postindustriële samenleving maakte dat voormalige handarbeiders op grote schaal werkloos werden en niet in staat waren om zich opnieuw te re-integreren in de arbeidsmarkt.[51] Immers, om te kunnen inspelen op het werkgelegenheidsaanbod in de dienstensector, wordt er van de werknemer vereist dat hij over een bepaalde scholing en kennis beschikt.

Laaggeschoolde arbeiders die heel hun leven industriële jobs uitoefenden passen niet meer op de arbeidsmarkt. Door hun gebrek aan opleiding kunnen zij geen toegang meer krijgen tot een vaste en degelijk betaalde tewerkstelling en worden ze geconfronteerd met langdurige werkloosheid.[52] Het risico op langdurige werkloosheid beperkt zich bovendien niet enkel tot laaggeschoolde voormalige handarbeiders, ook jonge laaggeschoolden komen ermee in aanraking.

Laaggeschoolden die de arbeidsmarkt (willen) betreden, worden bovendien ook geconfronteerd met een ander nieuw sociaal risico: het risico op being 'a working poor'.[53] Studies hebben aangetoond dat in België 18,5% van de bevolking kan worden aanzien als laaggeschoold.[54] Figuur 2 weerspiegelt

(50) A. Hemerijck, *Changing welfare states,* Oxford, Oxford University Press, 136, 2013; E. Huber en D. Stephans, *Combating old and new social risks,* Paper delivered at the 14th International Conference of Europeanists, 2, 2004, http://huberandstephens.web.unc.edu/files/2016/06/NSR-05.pdf.

(51) P. Taylor-Gooby, New risks and social change, in P. Taylor-Gooby (ed.), *New risks, new welfare,* Oxford, Oxford University Press, (1) 4, 2004.

(52) P. Taylor-Gooby, New social risks in postindustrial society: some evidence on responses to active labour market policies from Eurobarometer, *International Social Security Review*, (45) 52, 2004.

(53) A. Hemerijck, *Changing welfare states,* Oxford, Oxford University Press, 135, 2013.

(54) S. Moens, *Statistics Belgium: analyse trends op de Belgische arbeidsmarkt (1983-2013)*, FOD Economie, K.M.O, Middenstand en Energie Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium, 6, 2013, http://statbel.fgov.be/nl/binaries/analyse-b_nl_tcm325-261813.pdf; Laaggeschoold: Hieronder worden mensen gerekend die geen diploma of getuigschrift behaalden van het secundair onderwijs, werkzoekenden uit de leertijd (Syntra) en het deeltijds beroepssecundair onderwijs.

dat de werkloosheidsgraad van laaggeschoolden maar liefst drie keer hoger ligt dan deze van hogergeschoolden. De meer dynamische sectoren in onze maatschappij die de meeste mogelijkheden bieden, vereisen prioritair immers een goede opleiding en voldoende vaardigheden.

FIGUUR 1: DE WERKLOOSHEIDSGRAAD IN BELGIE NAAR ONDERWIJSNIVEAU (1986-2013*)[55]

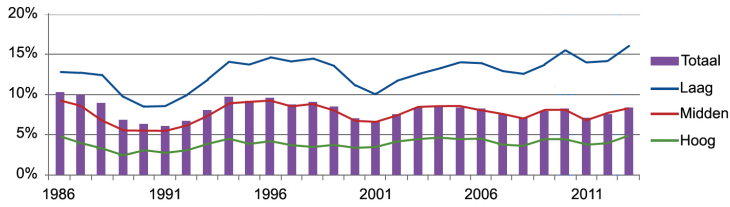

* Gegevens niet beschikbaar in 1983-1985.

2.2.5. Het risico op een burn-out of andere stressgerelateerde ziekte

a. De overgang naar een postindustriële samenleving als oorzaak (economisch)

Ons traditionele socialezekerheidsstelsel focust hoofzakelijk op een dekking van het inkomensverlies ten gevolge van fysieke gezondheidsproblemen. In onze nieuwe economie echter steken vooral de stressgerelateerde risico's de kop op.[56] Werknemers worden immers geconfronteerd met een verhoogde intensiteit van de werkdruk. Oorzaken hiervan zijn onder meer te vinden bij de concurrentiestrategieën van de werkgevers, zoals het verhogen van de werklast, het vragen van een steeds grotere flexibiliteit, het verlengen van de loopbaanduur en het steeds verder vervagen van de grens tussen privé- en beroepsleven.[57] Bovendien is het verbeteren van vaardigheden een noodzakelijk gegeven geworden in onze maatschappij. Hierdoor worden de zekerheid van

(55) S. Moens, *Statistics Belgium: analyse trends op de Belgische arbeidsmarkt (1983-2013)*, FOD Economie, K.M.O, Middenstand en Energie Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium, 23, 2013, http://statbel.fgov.be/nl/binaries/analyse-b_nl_tcm325-261813.pdf.

(56) G. Esping-Andersen, D. Gallie, A. Hemerijck en J. Myles, *A new welfare architecture for Europe,* Report submitted to the Belgian Presidency of the European Union, 19, september 2001.

(57) G. Esping-Andersen, D. Gallie, A. Hemerijck en J. Myles, *A new welfare architecture for Europe,* Report submitted to the Belgian Presidency of the European Union, 19, september 2001.

een job voor het leven en een stabiele carrière afhankelijk gemaakt van het vermogen van de werknemer om zichzelf constant te bewijzen, te verbeteren en nieuwe vaardigheden te verwerven.[58]

Ten gevolge van de de-industrialisering moet een groot deel van de bevolking vandaag genoegen nemen met zogenaamde 'lagekwaliteitjobs'. Studies hebben echter aangetoond dat deze lagekwaliteitjobs leiden tot een lage werktevredenheid, stress en gezondheidsproblemen van de tewerkgestelde.[59]

b. Het risico inhoudelijk

Heel wat Belgen ontwikkelen dan ook een burn-out, een langdurige, negatieve en werkgerelateerde geestesgesteldheid, die gepaard gaat met lichamelijke en emotionele uitputtingsverschijnselen, verminderde motivatie en andere spanningsklachten. Uit een recente studie van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen blijkt dat 6,9% van de werknemers een ernstig risico loopt om een burn-out te krijgen.[60] Het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering stelde verder dat deze factoren van stress en burn-out, de belangrijkste oorzaak zijn van invaliditeit.[61]

Het ziektebeeld van dit nieuwe sociale risico kent een multicausaal karakter. Het is een samenspel van diverse factoren dat veelal de aanloop zal vormen.[62] De beroepsprestatie zal vaak een belangrijke rol aannemen, maar tal van andere elementen kunnen eveneens van gelijkwaardig belang zijn (bijvoorbeeld privéomstandigheden). Hierdoor wordt het ziektebeeld niet als beroepsziekte erkend, aangezien hiervoor een rechtstreekse en determinerende oorzaak met het beroep noodzakelijk is.[63]

(58) A. Cerami, New social risks in Central and Eastern Europe: the need for a new empowering politics of the welfare state, *Czech Sociological Review*, (1089) 1091-1092, 2008.

(59) G. Esping-Andersen, D. Gallie, A. Hemerijck en J. Myles, *A new welfare architecture for Europe,* Report submitted to the Belgian Presidency of the European Union, 5 en 118, september 2001.

(60) *Vr. en Antw*. Kamer 2014-15, B 042 (Vr. nr. 42 D. Senesael), 16 september 2015.

(61) *Vr. en Antw*. Kamer 2014-15, B 042 (Vr. nr. 42 D. Senesael), 16 september 2015.

(62) C. Hoogduin, W. Schaufeli, C. Schaap en A. Bakker, *Behandelingsstrategieën bij burn-out,* Houten, Bohn Stafleu van Loghum, 77, 2001.

(63) Art. 30*bis* wet 3 juni 1970 betreffende de preventie van beroepsziekten en de vergoeding van de schade die uit die ziekten voortvloeit, gecoördineerd op 3 juni 1970, *BS* 8712, 27 augustus 1970.

Hoewel een burn-out in de meeste gevallen dus duidelijk arbeidsgerelateerd is, belemmert de multicausaliteit de bescherming ertegen. Een slachtoffer zal geen aanspraak kunnen maken op bijkomende ondersteuningen die bij een erkenning als beroepsziekte wel mogelijk zijn. De zieke zal dus moeten terugvallen op de klassieke ziekteverzekering, waarbij de vergoeding 60% van het loon zal bedragen, gedurende het eerste jaar arbeidsongeschiktheid.[64] Werknemers met een burn-out zijn in België echter gemiddeld 189 dagen werkonbekwaam, waardoor dit een financieel risico met zich meebrengt.[65]

3. HOE KOMT HET BELGISCHE SOCIALEZEKERHEIDSSTELSEL AAN DEZE NIEUWE RISICO'S TEGEMOET?

3.1. HET RISICO OM WERK EN GEZIN NIET TE KUNNEN COMBINEREN

3.1.1. Het effect van een loopbaanonderbreking of tijdskrediet

De wetgeving voorziet in de mogelijkheid tot het opnemen van een loopbaanonderbreking in de publieke sector en een tijdskrediet in de private sector.[66] Deze maatregelen bieden de mogelijkheid aan werknemers om onder bepaalde voorwaarden tijdelijk volledig niet of deels minder te gaan werken (zonder jobverlies) om bijvoorbeeld te zorgen voor de kinderen.[67] Ook uit de voorbereidingen blijkt dat de wetgever via deze maatregelen een betere combinatie van het beroeps- en het privéleven beoogt.[68]

(64) J. Van Langendonck, J. Put en A. Van Regenmortel, *Handboek sociale zekerheidsrecht,* Antwerpen, Intersentia, 502, 2011.

(65) X, Baloise biedt verzekering tegen burn-out aan, *De Standaard*, 15 december 2014, http://www.standaard.be/cnt/dmf20141215_01430865.

(66) D. Pieters en P. Schoukens, *De triptiek van sociale zekerheidsrecht en hun toepassing in België en Nederland,* Leuven, Acco, 163, 2006.

(67) J. Vandeweyer, *Werkt loopbaanonderbreking?,* Brussel, VUBPress, 71, 2010.

(68) Art. 1 Collectieve arbeidsovereenkomst nr. 77bis van 19 december 2001 tot vervanging van de collectieve arbeidsovereenkomst nr. 77 van 14 februari 2001 tot invoering van een stelsel van tijdskrediet, loopbaanvermindering en vermindering van de arbeidsprestaties tot een halftijdse betrekking, gewijzigd door de collectieve arbeidsovereenkomsten nr 77 ter van 10 juli 2002, nr. 77 quater van 30 maart 2007, nr. 77 quinquies van 20 februari 2009, nr. 77 sexies van 15 december 2009 en nr. 77 septies van 2 juni 2010; Art. 1 Collectieve arbeidsovereenkomst nr. 103 van 27 juni 2012 tot invoering van een stelsel van tijdskrediet, loopbaanvermindering en landingsbanen.

3.1.2. Het effect van het wetsvoorstel 2 mei 2016

Op 2 mei 2016 heeft C. Fonck ook een wetsvoorstel ingediend dat beoogt om de huidige wetgeving rondom tijdskrediet nog meer aan te passen teneinde een evenwicht te vinden tussen werk en gezin en aldus beter rekening te houden met de gezins- en beroepsrealiteit.[69]

Het wetsvoorstel wil vooreerst ervoor zorgen dat de reglementering inzake het tijdskrediet van het KB van 31 december 2014 beter afgestemd wordt op de collectieve arbeidsovereenkomst (cao) nr. 103, door opnieuw het recht op tijdskredietuitkeringen in te stellen voor een volledige duur van het tijdskrediet, ongeacht de vorm waarin dat tijdskrediet wordt aangevraagd.[70] Immers cao nr. 103 bepaalt dat bij een tijdskrediet met motief de tijdspannes van 36 of 48 maanden niet proportioneel verrekend worden bij een halftijdse of één vijfde tijdskrediet. Dit heeft ook als gevolg dat de duur van de uitkeringen onveranderd zal blijven, ongeacht de gekozen vorm van het tijdskrediet.[71] De maatregel beoogt dan ook proratisering opnieuw mogelijk maken, met als gevolg dat de balans tussen werk en privé opnieuw in evenwicht wordt gebracht.[72] Verder heeft het wetsvoorstel ook als doel om de leeftijdsgrens die momenteel geldt voor zorg op kinderen op te trekken naar 15 jaar.[73]

(69) Voorstel van wet teneinde de balans tussen gezin en werk te verbeteren door de regels inzake tijdskrediet te wijzigen en aldus beter rekening te houden met de gezins- en de beroepsrealiteit, *Parl. St.*, Kamer 2015-16, nr. 1810.

(70) Voorstel van wet teneinde de balans tussen gezin en werk te verbeteren door de regels inzake tijdskrediet te wijzigen en aldus beter rekening te houden met de gezins- en de beroepsrealiteit, *Parl. St.*, Kamer 2015-16, nr. 1810, 5.

(71) Voorstel van wet teneinde de balans tussen gezin en werk te verbeteren door de regels inzake tijdskrediet te wijzigen en aldus beter rekening te houden met de gezins- en de beroepsrealiteit, *Parl. St.*, Kamer 2015-16, nr. 1810, 5.

(72) Art. 2 Voorstel van wet teneinde de balans tussen gezin en werk te verbeteren door de regels inzake tijdskrediet te wijzigen en aldus beter rekening te houden met de gezins- en de beroepsrealiteit, *Parl. St.*, Kamer 2015-16, nr. 1810.

(73) Art. 2 Voorstel van wet teneinde de balans tussen gezin en werk te verbeteren door de regels inzake tijdskrediet te wijzigen en aldus beter rekening te houden met de gezins- en de beroepsrealiteit, *Parl. St.*, Kamer 2015-16, nr. 1810.

3.1.3. Het effect van ouderschapsverlof

Werknemers, statutair en contractueel personeel kunnen ook gebruik maken van ouderschapsverlof om werk en gezin te combineren.[74] Het ouderschapsverlof betreft een thematisch verlof dat de mogelijkheid biedt om arbeidsprestaties tijdelijk gedeeltelijk of volledig te schorsen met het specifieke doel: de opvoeding van zijn jonge kinderen.[75]

3.1.4. Besluit: maatregelen flexibel genoeg?

Om te evalueren of de wetgevende maatregelen voldoende flexibiliteit bieden om elk nieuw sociaal risico op te vangen zal de maatregel telkens worden afgetoetst aan vier criteria, in functie van de betrokken risicogroep: het inhoudelijke karakter van de maatregelen (doelstelling), de kring van gerechtigden, de te hanteren uitkeringsvoorwaarden, de hoogte van de uitkering en de vorm van voorziening (materieel toepassingsgebied).

Wat betreft het inhoudelijke karakter, kan worden gesteld dat de huidige sociale zekerheid zeker bepaalde initiatieven biedt die specifiek als doel hebben om gezinnen te ondersteunen in het combineren van werk en gezin. Een van de partners kan gedurende een bepaalde periode thuis blijven om te zorgen voor de kinderen zonder dat hij hierbij zijn volledige loon of job zal verliezen. Zeker het nieuwe wetsvoorstel, dat proratisering opnieuw mogelijk maakt en de leeftijdsgrens voor zorg aan zijn kind aanzienlijk verhoogt, is veelbelovend. Vrijheid en flexibiliteit zullen zowel op het werk als in het gezin centraal staan.

Bij het tweede criterium, de kring voor gerechtigden, is er een struikelblok dat de flexibiliteit verstoort. In principe vormen de wetgevende maatregelen een individueel recht, zodat iedere ouder er recht op heeft onder dezelfde voorwaarden.[76] De mogelijkheid tot opname van tijdskrediet, een loopbaanonderbreking of ouderschapsverlof vormen echter privileges die niet toekomen aan zelfstandigen, wat een belangrijke inperking vormt. Enkel wanneer de ouder een zelfstandige in bijberoep is, wordt de deur op een kier

(74) Art. 1 KB van 29 oktober 1997 tot invoering van een recht op ouderschapsverlof in het kader van de onderbreking van de beroepsloopbaan, *BS* 29930, 7 november 1997; Collectieve arbeidsovereenkomst nr. 64 van 29 april 1997 tot instelling van een recht op ouderschapsverlof.

(75) Art. 2 KB van 29 oktober 1997 tot invoering van een recht op ouderschapsverlof in het kader van de onderbreking van de beroepsloopbaan, *BS* 29930, 7 november 1997.

(76) V. Buelens en P. Stroobants, *Handboek ontslag,* Antwerpen, Maklu, 43, 2007.

gezet en zijn de maatregelen onder bepaalde voorwaarden en vormen wel mogelijk.

Op het vlak van de te hanteren uitkeringsvoorwaarden wordt de uitvoering van de maatregelen afhankelijk gesteld van anciënniteits- en leeftijdsvoorwaarden in hoofde van respectievelijk de ouder en het kind. Dit zal op zich weinig problemen met zich meebrengen zodat de toets van flexibiliteit voor dit criterium geslaagd is te noemen.

Het probleem voor dit sociale risico situeert zich het meest bij het vierde aspect van de flexibiliteitstoets: het materiële toepassingsgebied. De uitkeringsvergoedingen ter compensatie zijn namelijk beduidend laag en worden niet voldoende aangepast aan evoluerende noden: een uitkering voor tijdskrediet bedraagt momenteel hoogstens 587,93 EUR per maand (voor voltijds tijdskrediet).[77] De bedragen bij ouderschapsverlof liggen wel wat hoger, maar vertonen nog steeds een schril contrast met het normaal verdiende loon.[78] Het armoederisico dat gepaard gaat met het nieuwe sociale risico wordt hierdoor dus niet of slechts zeer minimaal gedekt. Verder zijn de vergoedingen ook forfaitair bepaald, zodat ze dus ook niet kunnen worden aangepast aan de specifieke (armoede)situatie en gezinssamenstelling van een huishouden.

3.2. HET RISICO OP ARMOEDE BIJ ALLEENSTAANDE MOEDERS

3.2.1. Het effect van kinderbijslag

De Belgische sociale zekerheid voorziet als eerste in een systeem van kinderbijslag. Deze tegemoetkoming heeft als doel om de kost van het onderhoud van het kind dat niet werkt of kan werken op te vangen en wordt gezien als een soort loon voor de arbeid die erin bestaat kinderen op te voeden.[79] Op dit moment ontvangen de rechthebbenden per kind een maandelijks basisbedrag, afhankelijk van de leeftijd en rangorde van het kind, tot het kind een bepaalde leeftijd bereikt (in principe 18, of ouder onder bepaalde

(77) Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, *Bedragen privésector tijdskrediet,* 2016, www.rva.be/nl/documentatie/barema's/loopbaanonderbreking-tijdskrediet#16312.

(78) F. Hendrickx en C. Engels, *Arbeidsrecht – Deel 2,* Brugge, Die Keure, 191, 2015.

(79) Conceptnota van de Vlaamse Regering ingediend op 31 mei 2016, Voor elk kind en gezin een groeipakket op maat, Vlaams Parlement, nr. 769, 6, 2016, https://docs.vlaamsparlement.be/docs/stukken/2015-2016/g796-1.pdf; W. van Eeckhoutte, *Compendium sociale zekerheidsrecht '15-'16 – Band 1,* Mechelen, Wolters Kluwer, 526, 2015.

omstandigheden).[80] Eenoudergezinnen ontvangen bovendien een verhoogde toeslag.

Ten gevolge van de zesde staatshervorming werd de bevoegdheid inzake kinderbijslag overgedragen naar de gemeenschappen en de gewesten. In het kader hiervan sloot de Vlaamse Regering een akkoord over de toekomstige Vlaamse kinderbijstand. Vanaf 1 januari 2019 wil ze in Vlaanderen namelijk starten met een nieuw systeem: het zogenaamde 'groeipakket', dat uit drie pijlers zal bestaan. Kort samengevat zullen Vlaamse kinderen die geboren worden vanaf 2019 allen een gelijke en onvoorwaardelijke kinderbijslag ontvangen, ongeacht hun rang of leeftijd.[81] Bovendien zullen er ook, in functie van iedere sociale situatie, extra zorgtoelagen en sociale toelagen worden toegekend bovenop het basisbedrag.[82]

3.2.2. Het effect van het Interprofessionele loonakkoord van 2 februari 2017

Op 2 februari 2017 werd tussen de sociale partners het Interprofessionele loonakkoord afgesloten. Dit akkoord werd opgesteld met als doelstelling om de kloof tussen de armoedegrens en de minimumuitkeringen te verkleinen.[83] Meer concreet, zullen vanaf 1 april 2017 de bedragen voor alleenstaande werknemers die ouderschapsverlof opnemen worden verhoogd met maar liefst 38% bij een voltijdse onderbreking.[84] Ook bij een deeltijdse vermindering van het werk is er een stijging voorzien, maar weliswaar in mindere mate.

3.2.3. Het effect van sociale bijstand

Alleenstaande moeders die onvrijwillig niet over een beroepsinkomen beschikken en dus niet in aanmerking komen voor de uitkeringen van de

(80) X, *Basiskinderbijslag,* Federaal Agentschap voor de kinderbijslag, Famifed, 2016, http://vlaanderen.famifed.be/nl/bedragen.

(81) Conceptnota van de Vlaamse Regering ingediend op 31 mei 2016, Voor elk kind en gezin een groeipakket op maat, Vlaams Parlement, nr. 769, 10, 2016, https://docs.vlaamsparlement.be/docs/stukken/2015-2016/g796-1.pdf.

(82) Conceptnota van de Vlaamse Regering ingediend op 31 mei 2016, Voor elk kind en gezin een groeipakket op maat, Vlaams Parlement, nr. 769, 11, 2016, https://docs.vlaamsparlement.be/docs/stukken/2015-2016/g796-1.pdf.

(83) Interprofessioneel Akkoord 2017-2018, Brussel, 3, 2 februari 2017, www.cnt-nar.be/INTERP-AKKOORD/IPA-2017-2018-BIL.pdf.

(84) ACV, *Ontwerp IPA 2017-2018*, 2, januari 2017, www.acv-online.be/Images/ACV-Samenvatting-IPA-2017-2018-tcm183-402606.pdf.

klassieke takken van het socialezekerheidsstelsel, kunnen verder ook nog een beroep doen op sociale bijstand (leefloon, gewaarborgde gezinsbijslag).[85]

3.2.4. Het effect van het minimumrecht per loopbaanjaar

Het minimumrecht per loopbaanjaar is een andere manier waarin de Belgische sociale zekerheid specifiek voorziet in een correctie op lage lonen bij werknemers. Deze maatregel, die zich situeert op het vlak van pensioenen, heeft specifiek als doel om armoede op te vangen en een compensatie te bieden aan vrouwen die deeltijds werken in laagbetaalde sectoren.[86] Via het minimumrecht per loopbaanjaar kan als het ware worden 'ingebroken' in de formule die wordt toegepast om het wettelijke rustpensioen te berekenen.[87] Wanneer het geherwaardeerde loon van een bepaald jaar lager is dan het grensbedrag, zal het werkelijke loon worden vervangen door een aangepast en wettelijk gewaarborgd minimumloon.

3.2.5. Besluit: flexibel genoeg?

Wat betreft het inhoudelijke aspect, voorziet het socialezekerheidsstelsel zeker in een aantal initiatieven die specifiek als doelstelling hebben om tegemoet te komen aan het lage welvaartsniveau en de opvoedingskosten bij (alleenstaande) moeders, en dus ook aan het armoederisico dat hiermee gepaard gaat. Van al deze maatregelen vormt de kinderbijslag het belangrijkste middel om alleenstaande moeders financieel te ondersteunen.[88]

Het tweede criterium, de kring van gerechtigden, wordt opnieuw breed ingekleurd. Kinderbijslag vormt een universeel recht en wordt toegekend aan ieder huishouden, ongeacht zijn statuut op de arbeidsmarkt.[89] Bovendien

(85) D. Pieters en P. Schoukens, *De triptiek van sociale zekerheidsrecht en hun toepassing in België en Nederland,* Leuven, Acco, 16, 2006.

(86) Y. Stevens, Deel IX Pensioenen, in J. Put, V. Verdeyen en Y. Stevens, *Praktijkboek Sociale zekerheid 2016 – voor de onderneming en de sociale adviseur,* Leuven, Kluwer, (653) 684, 2016.

(87) Y. Stevens, Deel IX Pensioenen, in J. Put, V. Verdeyen en Y. Stevens, *Praktijkboek Sociale zekerheid 2016 – voor de onderneming en de sociale adviseur,* Leuven, Kluwer, (653) 684, 2016.

(88) K. Geurts, *De arbeidsmarktpositie van alleenstaand ouders,* Leuven, Steunpunt WAV, 22, 2006, http://docplayer.nl/14585033-De-arbeidsmarktpositie-van-alleenstaande-ouders-nieuwe-bevindingen-uit-het-datawarehouse-arbeidsmarkt-en-sociale-bescherming.html.

(89) W. Van Lancker, J. Ghysels en B. Cantillon, *De impact van kinderbijslagen op het armoederisico bij alleenstaande moeders: België in vergelijkend perspectief,* Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck, 9, 2012, www.centrumvoorsociaalbeleid.be/sites/default/files/D%202012%206104%2014_november%202012.pdf.

ressorteren alleenstaande moeders onder het extra selectieve criterium van éénoudergezinnen, wat recht geeft op een verhoogde tegemoetkoming bij de uitkeringen.

Ook op het vlak van de uitkeringsvoorwaarden zijn weinig problemen te erkennen. Een ouder heeft onvoorwaardelijk recht op kinderbijslag tot een bepaalde leeftijd van het kind. De wet vereist enkel dat er een bijzondere band is tussen de rechthebbende en het kind.

Bij het vierde aspect – het materiële toepassingsgebied van de maatregelen – kunnen opnieuw een aantal kritische opmerkingen geformuleerd worden. Recent onderzoek heeft uitgewezen dat de basisbedragen van de huidige kinderbijslagregeling veel te laag zijn om een redelijke levensstandaard te waarborgen.[90] Ook de sociale toelagen voor eenoudergezinnen zijn te gering en ontoereikend om het armoederisico effectief op te vangen. Enkel het Interprofessionele loonakkoord zorgt voor een veelbelovende vooruitgang in de nabije toekomst wat betreft de hoogte van de uitkeringen wanneer alleenstaande moeders ouderschapverlof wensen op te nemen.[91]

Uit onderzoek van het toekomstige kinderbijslagsysteem blijkt dat het de armoedekloof zal doen afnemen voor gezinnen met kinderen in het algemeen, maar echter niet voor eenoudergezinnen en grote gezinnen.[92] Anders gezegd, alleenstaande moeders worden door dit nieuwe beleid nog steeds niet geholpen.

(90) W. Van Lancker, J. Ghysels en B. Cantillon, *De impact van kinderbijslagen op het armoederisico bij alleenstaande moeders: België in vergelijkend perspectief,* Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck, 3, 2012, www.centrumvoorsociaalbeleid.be/sites/default/files/D%202012%206104%2014_november%202012.pdf.

(91) ACV, *Ontwerp IPA 2017-2018*, 2*,* januari 2017, www.acv-online.be/Images/ACV-Samenvatting-IPA-2017-2018-tcm183-402606.pdf.

(92) W. Van Lancker, J. Vinck en B. Cantillon, *De armoede- en verdelingsimpact van de nieuwe Vlaamse kinderbijslag: een analyse van het akkoord van de Vlaamse Regering van 28 mei 2006,* Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck, 20, 2016, http://www.centrumvoorsociaalbeleid.be/sites/default/files/D%202016%206104%2001_juli%202016_0.pdf.

3.3. HET RISICO OP LANGDURIGE WERKLOOSHEID

3.3.1. Het effect van de verplichte werkloosheidsverzekering voor werknemers

a. De werkloosheiduitkering

Belgische werknemers die reeds een periode gewerkt hebben en op een bepaald moment werkloos worden kunnen, indien zij aan bepaalde voorwaarden voldoen, een beroep doen op een werkloosheidsuitkering.[93] De werkloosheidsuitkering is in principe onbeperkt in duur als aan alle voorwaarden voldaan is.[94] Zo kan in theorie een werkloze tot aan de pensioenleeftijd aanspraak maken op deze compensatie.[95] De toekenning wordt wel ingeperkt door een reglementering die een halt toeroept aan langdurige werkloosheid door onwil bij de werkloze.[96] Bovendien werd ook de degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen nog versterkt, waardoor de uitkeringen met name voor langdurig werklozen verlaagd werden.

b. De anciënniteitsvergoeding

Momenteel komen enkel nog werknemers die te maken krijgen met herstructurering, een zwaar beroep uitoefenen of die een loopbaan van minstens 35 jaar achter de rug hebben in aanmerking voor deze uitkering.[97] Concreet wordt de hoogte van de werkloosheidsuitkering door deze compensatie op dagbasis met enkele euro's verhoogd, afhankelijk van de vergoedingsperiode, de gezinssituatie en de leeftijd.[98]

c. De inschakelingsvergoeding

Werkzoekende schoolverlaters kunnen onder bepaalde voorwaarden een inschakelingsvergoeding bekomen. Deze maatregel voorziet in een forfaitaire

(93) D. Pieters en P. Schoukens, *De triptiek van sociale zekerheidsrecht en hun toepassing in België en Nederland,* Leuven, Acco, 161, 2006.

(94) J. Van Langendonck, Y. Stevens en A. Van Regenmortel, *Handboek sociale zekerheidsrecht,* Antwerpen, Intersentia, 513, 2015.

(95) Art. 64 KB van 25 november 1991 houdende de werkloosheidsreglementering, *BS* 29 888, 31 december 1991.

(96) D. Pieters en P. Schoukens, *De triptiek van sociale zekerheidsrecht en hun toepassing in België en Nederland,* Leuven, Acco, 161, 2006.

(97) Art. 126, lid 2, 1°-4° KB van 25 november 1991 houdende de werkloosheidsreglementering, *BS* 29 888, 31 december 1991.

(98) Art. 126, § 2 KB van 25 november 1991 houdende de werkloosheidsreglementering, *BS* 29 888, 31 december 1991; W. van Eeckhoutte, *Compendium '15-'16 sociale zekerheidsrecht – band 1,* Mechelen, Kluwer, 1574-1575, 2015.

uitkering (afhankelijk van de leeftijd en gezinssituatie) berekend op dagbasis, na afloop van een beroepsinschakelingsperiode.[99]

3.3.2. Het effect van het stelsel van werkloosheid met bedrijfstoeslag (SWT)

Deze regeling werd specifiek ingevoerd om ouderen sociale bescherming te bieden wanneer zij op latere leeftijd ontslagen worden.[100] Door hun leeftijd en hun verminderde integratievermogen zijn hun tewerkstellingskansen immers kleiner geworden. Onder bepaalde voorwaarden kan de betrokkene via deze regeling aanspraak maken op een supplement bij zijn werkloosheidsuitkering, namelijk de helft van het verschil tussen de uitkering en het nettobedrag van zijn loon, dat tot aan de pensioenleeftijd dient te worden uitgekeerd.[101]

3.3.3. Het effect van een Plaatselijk Werkgelegenheidsagentschap (P.W.A.)

De wet van 30 maart 1994 verplicht langdurig werklozen verder om zich in te schrijven bij een Plaatselijk Werkgelegenheidsagentschap.[102] Hier worden zij in de mogelijkheid gesteld om werkzaamheden te verrichten die in het gewoonlijke arbeidscircuit niet aangeboden worden (bv. seizoensgebonden activiteiten in de landbouw).[103]

3.3.4. Het effect van het Interprofessioneel loonakkoord van 2 februari 2017

Deze maatregel stelt als doel om de kloof tussen de armoedegrens en de minimumuitkeringen te verkleinen door deze laatste aan te passen aan het welvaartsniveau.[104] Op het vlak van werkloosheid werden vanaf 1 september 2017 de minimabedragen en forfaits van de werkloosheidsuitkeringen, de

(99) Art. 124 KB van 25 november 1991 houdende de werkloosheidsreglementering, *BS* 29 888, 31 december 1991; J. Van Langendonck, Y. Stevens en A. Van Regenmortel, *Handboek sociale zekerheidsrecht,* Antwerpen, Intersentia, 530, 2015.

(100) Collectieve arbeidsovereenkomst nr. 17 van 19 december 1974 tot invoering van een regeling van aanvullende vergoeding ten gunste van sommige bejaarden indien zij ontslagen worden.

(101) M. Coppens, *Het stelsel van werkloosheid met bedrijfstoeslag*, 55, 2015, http://www.aclvb.be/sites/default/aclvb/Documenten/Thema/swt-rcc/brochure-swt-brugpensioen.pdf.

(102) Art. 73 wet van 30 maart 1994 houdende sociale bepalingen, *BS* 8866, 31 maart 1994.

(103) D. Pieters en P. Schoukens, *De triptiek van sociale zekerheidsrecht en hun toepassing in België en Nederland,* Leuven, Acco, 163, 2006.

(104) Interprofessioneel Akkoord 2017-2018, Brussel, 3, 2 februari 2017, www.cnt-nar.be/INTERP-AKKOORD/IPA-2017-2018-BIL.pdf.

SWT-regeling en de inschakelingsvergoeding verhoogd tussen de 1% en 4,7%, afhankelijk van de specifieke situatie.[105]

3.3.5. Het effect van doelgroepverminderingen en de Vlaamse aanwervingsincentive

Het Vlaamse gewest heeft het initiatief genomen om een doelgroepenbeleid uit te werken dat erop gericht is om de tewerkstellingskansen van bepaalde werknemers met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt te verhogen.[106] Hierbij ontvangen werkgevers uit de private of openbare sector een soort 'korting' op socialezekerheidsbijdragen wanneer zij oudere werknemers (55-plussers) of laaggeschoolde jongere werknemers (-25 jaar) aanwerven die aan een aantal vereisten voldoen.[107]

Verder keurde de Vlaamse regering in 2017 ook het besluit tot toekenning van aanwervingspremies voor langdurig werklozen goed.[108] Dit systeem voorziet dat aan werkgevers die een niet-werkende persoon aanwerven, die voldoet aan alle algemene voorwaarden, een forfaitaire premie toegekend wordt.[109]

3.3.6. Besluit: flexibel genoeg?

Wat betreft het inhoudelijke aspect, voorziet het Belgische socialezekerheidsstelsel zeker in een flexibel vangnet voor langdurige werklozen. Hierbij worden de verschillende doelgroepen die geconfronteerd kunnen worden met dit nieuwe sociale risico, geviseerd: ontslagen ouderen, werkzoekende jongeren, …

Het tweede aspect, de kring van gerechtigden doorstaat iets moeilijker de flexibiliteitstoets. Zo kampt de toegang tot de inschakelingsvergoeding met een problematisch gegeven: een groot deel van de jongeren, namelijk 25-plussers en min 21-jarigen zonder diploma secundair onderwijs, wordt uitgesloten van

(105) ACV, *Ontwerp IPA 2017-2018*, 1, januari 2017, www.acv-online.be/Images/ACV-Samenvatting-IPA-2017-2018-tcm183-402606.pdf.

(106) CLB Consult, *Het nieuwe Vlaamse doelgroepenbeleid sinds 1 juli 2016*, 1, juli 2016, www.clbgroup.be/media/2435/infonota-vlaamse-doelgroepenbeleid-juli-2016.pdf.

(107) CLB Consult, *Het nieuwe Vlaamse doelgroepenbeleid sinds 1 juli 2016*, 3, juli 2016, www.clbgroup.be/media/2435/infonota-vlaamse-doelgroepenbeleid-juli-2016.pdf.

(108) Besluit van de Vlaamse Regering tot toekenning van de aanwervingsincentives voor langdurig werkzoekenden, 3 februari 2017, https://www.vlaanderen.be/nl/nbwa-news-message-document/document/09013557801c4576.

(109) Art. 2, § 1 Besluit van de Vlaamse Regering tot toekenning van de aanwervingsincentives voor langdurig werkzoekenden, 2, 3 februari 2017, https://www.vlaanderen.be/nl/nbwa-news-message-document/document/09013557801c4576.

dit vangnet.[110] De allerzwaksten uit onze maatschappij kunnen zo nog steeds niet op bescherming rekenen. Een ander punt van kritiek kan gegeven worden op het feit dat al deze maatregelen in principe voorbehouden worden aan werknemers. Zelfstandigen en ambtenaren genieten een minder verregaande bescherming.

Op vlak van de uitkeringsvoorwaarden zien we bij de meeste maatregelen geen onredelijke voorwaarden. Telkens wordt van het principe vertrokken dat de betrokkene onvrijwillig werkloos dient te zijn.

Het vierde criterium vormt opnieuw qua flexibiliteit een groot struikelblok door het bedrag van de uitkeringen. De forfaitaire minimumbedragen van al deze regelingen liggen momenteel veel te laag om een armoedevrij bestaan te kunnen garanderen.[111] Ook bij het veelbelovende Interprofessioneel loonakkoord, dat niet voorziet in een drastische verhoging van de uitkeringen, kan men vraagtekens plaatsen. Desalniettemin kan toch vermeld worden dat de Belgische overheid ook effectief actie onderneemt om deze bevolkingsgroep beter te beschermen, via de introductie van de doelgroepverminderingen en de aanwervingspremie. Minpunt hierbij is dat de betrokkenen nog steeds afhankelijk worden gesteld van het initiatief van de werkgevers en zelf enkel nog steeds een passieve houding kunnen aannemen.

3.4. HET RISICO OP 'BEING A WORKING POOR'

3.4.1. Het effect van de inkomensgarantieuitkering (IGU)

De enige vermeldenswaardige maatregel die onrechtstreeks voor sociale bescherming zorgt, is de inkomensgarantie-uitkering. Werklozen, die noodgedwongen deeltijds werk aanvatten omdat ze geen voltijdse baan vinden, krijgen onder voorwaarden recht op een inkomen dat overeenkomt met minimaal een voltijdse werkloosheidsuitkering.[112] De IGU probeert aldus te vermijden dat de deeltijdse arbeid tot een inkomensval zou leiden, doordat in vele gevallen de werkloosheidsuitkering hoger zal liggen dan hun deeltijdse loon.

(110) *Vr. en Antw.* Kamer 2015-'16, nr. 079 (Vr. nr. 079 E. Massin), 24 juni 2016.

(111) ACV, *Ontwerp IPA 2017-2018*, 1, januari 2017, www.acv-online.be/Images/ACV-Samenvatting-IPA-2017-2018-tcm183-402606.pdf.

(112) D. Van Auwera en C. Callebert, Statuten voor kansengroepen, *Sociale wetgeving actueel*, 13, 2013, http://www.gidts.be/sites/default/files/Documenten/cursus_SWA_062013.pdf.

3.4.2. Besluit: flexibel genoeg?

Als we dit sociale risico toetsen aan de vier criteria om tot het ideaalbeeld van flexibiliteit te komen, kunnen we kort zijn. Inhoudelijk zijn er weinig tot geen initiatieven voorhanden om bescherming te bieden tegen het risico. De kring van gerechtigden die er toegang toe krijgt is dan ook beperkt tot werklozen, die als werknemer opnieuw deeltijds aan de slag gaan en aan bepaalde voorwaarden voldoen. De hoogte van de uitkeringen is andermaal problematisch laag en schommelt onder de armoedegrens.[113]

3.5. HET RISICO OP EEN BURN-OUT OF ANDERE STRESSGERELATEERDE ZIEKTEN

3.5.1. Het erkennen van een burn-out als beroepsgerelateerde ziekte

In 2014 werden stressaandoeningen reeds erkend als psychosociale risico's, waardoor werkgevers voortaan onderworpen werden aan strengere preventieverplichtingen. Sinds 2016 behoort ook burn-out tot de kwalificatie van beroepsgerelateerde ziekte.[114] Beroepsgerelateerde ziekten worden onderscheiden van beroepsziekten en kunnen omschreven worden als ziekten waarvan de blootstelling aan een bepaald risico groter is dan die waaraan de bevolking over het algemeen onderhevig is.[115] Het werk kan hierbij een belangrijke rol spelen, maar hoeft niet de enige en de hoofdoorzaak te zijn.[116] Een burn-out ten gevolge van een langdurig onevenwicht tussen wat de werknemer aankan en wat de werkgever vraagt, past perfect in deze omschrijving.

3.5.2. Besluit: flexibel genoeg?

Wat betreft het inhoudelijke aspect, vormt de erkenning van een burn-out als een beroepsgerelateerde ziekte zeker een stap in de goede richting, aangezien

(113) Art. 114, § 3 KB van 25 november 1991 houdende de werkloosheidsreglementering, *BS* 29 888, 31 december 1991; W. van Eeckhoutte, *Compendium '15-'16 sociale zekerheidsrecht – band 1,* Mechelen, Kluwer, 1564, 2015; J. Van Langendonck, Y. Stevens en A. Van Regenmortel, *Handboek sociale zekerheidsrecht,* Antwerpen, Intersentia, 528, 2015.

(114) X, De Block erkent burn-out als arbeidsgerelateerde ziekte, *De Standaard,* 27 november 2016, www.demorgen.be/wetenschap/de-block-erkent-burn-out-als-beroepsziekte-b062adf4/.

(115) Art. 62*bis,* §1 wet van 3 juni 1970 betreffende de preventie van beroepsziekten en de vergoeding van de schade die uit die ziekten voortvloeit, gecoördineerd op 3 juni 1970, *BS* 8712, 27 augustus 1970.

(116) J. Van Langendonck, J. Put, D. Simoens, G. Van Limberghen en A. Van Regenmortel, *Handboek sociale zekerheidsrecht,* Antwerpen, Intersentia, 379, 2011.

ook hier steevast wordt ingezet op meer preventie.[117] De Belgische regering is zich duidelijk bewust van de psychologische druk die vaak op werknemers gelegd wordt in onze samenleving.

Toch dient hierbij een kritische opmerking te worden gemaakt, waarbij automatisch de link kan gelegd worden met het vierde criterium. Inzetten op preventie is goed, maar wanneer het risico toch doorbreekt, wordt er momenteel nog altijd niet voorzien in wetgevende maatregelen met een vergoedend of herstellend karakter. Betrokkenen kunnen hierdoor nog steeds niet rekenen op een vervangingsinkomen dat voorziet in een bedrag waar iemand met een 'klassieke' beroepsziekte wel recht op zal hebben.

Het tweede criterium (de kring van gerechtigden) zorgt ook voor een aantal beperkingen aan de flexibiliteit. De rechtsgrond voor beroepsgerelateerde ziekten bevindt zich namelijk in de beroepsziektenwet, zodat zelfstandigen niet onder het toepassingsgebied vallen en dus in de kou blijven staan.[118]

De te hanteren uitkeringsvoorwaarden tot slot zullen aanleiding geven tot weinig problemen. De aandoening dient enkel onder de definitie te vallen van beroepsgerelateerde ziekte om recht te geven op de sociale bescherming, wat kan worden aangetoond door een medische vaststelling van een arts.

(117) Persbericht 26 april 2016, *Hervorming van erkenningssysteem voor beroepsziekten,* www.deblock.belgium.be.

(118) Art. 2 wet van 3 juni 1970 betreffende de preventie van beroepsziekten en de vergoeding van de schade die uit die ziekten voortvloeit, gecoördineerd op 3 juni 1970, *BS* 8712, 27 augustus 1970.

CONCLUSIE

Centraal stond de vraag: "*Wat is het effect van nieuwe sociale risico's op de positie van de huidige klassieke sociale zekerheid in België, gelet op de evolutie van de sociale risico's doorheen de geschiedenis?"* Ter beantwoording volgende conclusies.

België heeft kort na de Tweede Wereldoorlog een socialezekerheidssysteem tot stand gebracht dat dekking biedt tegen een aantal klassieke sociale risico's (ouderdom, werkloosheid, ziekte en invaliditeit, ...). Deze risico's zijn van alle tijden en bestaan ook vandaag nog steeds uit schadelijke invloeden waarmee de bevolking in aanraking komt.

De inhoudelijke pijlers van het Belgische socialezekerheidsstelsel kregen echter vorm in een tijdperk waarin onze samenleving er op zijn minst gezegd anders uitzag dan vandaag. Het Belgische maatschappelijke landschap is vanaf de jaren zeventig immers in een spiraal beland van toenemende globalisering, technische en wetenschappelijke evoluties en geneeskundige vooruitgang. Deze ontwikkelingen hebben een aantal maatschappelijke veranderingen veroorzaakt, die op hun beurt een aantal grote wijzigingen in de bestaande risicostructuren met zich mee brachten. Bepaalde groepen van de bevolking hebben heden bijzondere kwetsbaarheden en worden geconfronteerd met nieuwe sociale risico's binnen het gezin, op de arbeidsmarkt en bij gezondheidsaspecten.

In eerste instantie kan zeker worden gesteld dat onze sociale zekerheid op inhoudelijk vlak telkens meerdere maatregelen voorziet, die vaak ook specifiek geïntroduceerd werden om bescherming te bieden tegen de nieuwe sociale risico's. Echter, als we deze bescherming ook aftoetsen aan een aantal andere criteria, dient toch te worden besloten dat de huidige klassieke sociale zekerheid over het algemeen onvoldoende is afgestemd op nieuwe sociale risico's. De wetgever is zich zonder twijfel bewust van de gevolgen die de maatschappelijke veranderingen teweegbrengen bij de risicostructuren en is bereid om maatregelen te nemen. De doelstellingen van recente wetsontwerpen leggen de vinger wel op de juiste wonde en zijn veelbelovend, maar het gewenste effect blijft in bijna ieder geval uit door de teleurstellende uitkeringsbedragen. De flexibiliteitstoets wordt hierdoor voor geen enkel nieuw sociaal risico volledig doorstaan. Dit leidt tot de conclusie dat de overheid te weinig financiële middelen ter beschikking stelt om zowel 'klassieke' als 'nieuwe' sociale risico's ten volle te kunnen ondersteunen.

WETGEVING

Aanbeveling nr. 25, Internationale Arbeidsconferentie, 1925.

Besluit van de Vlaamse Regering tot toekenning van de aanwervingsincentives voor langdurig werkzoekenden, 3 februari 2017, 2, https://www.vlaanderen.be/nl/nbwa-news-message-document/document/09013557801c4576.

Besluitwet 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, *BS* 1730, 30 december 1944.

Collectieve arbeidsovereenkomst nr. 17 van 19 december 1974 tot invoering van een regeling van aanvullende vergoeding ten gunste van sommige bejaarden indien zij ontslagen worden.

Collectieve arbeidsovereenkomst nr. 64 van 29 april 1997 tot instelling van een recht op ouderschapsverlof.

Collectieve arbeidsovereenkomst nr. 77bis van 19 december 2001 tot vervanging van de collectieve arbeidsovereenkomst nr. 77 van 14 februari 2001 tot invoering van een stelsel van tijdskrediet, loopbaanvermindering en vermindering van de arbeidsprestaties tot een halftijdse betrekking, gewijzigd door de collectieve arbeidsovereenkomsten nr. 77ter van 10 juli 2002, nr. 77quater van 30 maart 2007, nr. 77quinquies van 20 februari 2009, nr. 77sexies van 15 december 2009 en nr. 77septies van 2 juni 2010.

Collectieve arbeidsovereenkomst nr. 103 van 27 juni 2012 tot invoering van een stelsel van tijdskrediet, loopbaanvermindering en landingsbanen.

Koninklijk Besluit van 25 november 1991 houdende de werkloosheidsreglementering, *BS* 29888, 31 december 1991.

Koninklijk Besluit van 29 oktober 1997 tot invoering van een recht op ouderschapsverlof in het kader van de onderbreking van de beroepsloopbaan, *BS* 29930, 7 november 1997.

Verdrag nr. 102 betreffende de minimumnormen van de sociale zekerheid van 28 juni 1952.

Voordracht aan den Regent, Besluitwet 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, *BS* 1730, 30 december 1944.

Voorstel van wet teneinde de balans tussen gezin en werk te verbeteren door de regels inzake tijdskrediet te wijzigen en aldus beter rekening te houden met de gezins- en de beroepsrealiteit, Parl. St. Kamer 2015-16, nr. 1810.

Vr. en Antw. Kamer 2014-15, 16 september 2015, B 042 (Vr. nr. 42 D. Senesael).

Vr. en Antw. Kamer 2015-16, 24 juni 2016, nr. 079 (Vr. nr. 079 E. Massin).

Wet van 3 juni 1970 betreffende de preventie van beroepsziekten en de vergoeding van de schade die uit die ziekten voortvloeit, gecoördineerd op 3 juni 1970, *BS* 8712, 27 augustus 1970.

Wet van 30 maart 1994 houdende sociale bepalingen, *BS* 8866, 31 maart 1994.

RECHTSLEER

Boeken

Armigeon, K. en Bonoli, G., *The Politics of Post Industrial Welfare States – Adapting Post-war Social Policies to New Social Risks*, Londen, Routledge, 293 p., 2006.

Beck, U., *World at risk*, Cambridge, Polity Press, 269 p., 2009.

Beerthuizen, R., *Anticonceptie op maat,* Bouten, Bohn Stafleu van Loghum, 181 p., 2009.

Bonoli, G., *The politics of New Social Risks Coverage,* paper prepared for the Annual meeting of the American Political Science Association, Boston, 28 augustus – 1 september 2002.

Bonoli, G. en Bertozzi, F., *Les nouveaux défis de l'Etat social,* Haupt, Lausanne, 252 p., 2008.

Buelens, V. en Stroobants, P., *Handboek ontslag,* Antwerpen, Maklu, 337 p., 2007.

Cantillon, B., Elchardus, M., Pestieau, P. en Van Parijs P., *De nieuwe sociale kwesties,* Antwerpen, Apeldoorn, 233 p., 2003.

David, S., *Responsabilité civile et risque professionnel*, Brussel, Larcier, 1958.

De Beer, P., Leenders, P., Platenga, J. en Roozemond, K., *Nieuwe tijden, nieuwe zekerheden. Naar een modern stelsel van sociale zekerheid,* Utrecht, Groenlinks Wetenschappelijk Bureau, 2004.

De Koster, M., *Chers enfants. Les allocations familiales en Belgique de 1921 à 1945*, Tielt, Lannoo, 200 p., 2001.

De Muynck, H., *Bank- en beurswezen in België,* Gent, Academia Press, 321 p., 1997.

De Witte, E., *Nieuwe geschiedenis van België – 1830-1905*, Lannoo, Gent, 678 p., 2005.

Engelen, E., Hemerijck, A. en Trommel, W. (eds.), *Van sociale bescherming naar sociale investering. Zoektocht naar een andere verzorgingsstaat*, Den Haag, Lemma, 2007.

Esping-Andersen, G. et al. (eds.), *Why we need a new welfare state,* Oxford, Oxford University Press, 214 p., 2002.

Esping-Andersen, G., Gallie, D., Hemerijck, A. en Myles, J., *A new welfare architecture for Europe,* Report submitted to the Belgian Presidency of the European Union, 282 p., september 2001.

Flohimont, V., *Gelijkheid in pensioenregelingen voor ambtenaren, werknemers en zelfstandigen*, Brugge, Die Keure, 442 p., 2013.

Funck, J-F., *Droit de la sécurité sociale,* Brussel, Larcier, 724 p., 2014.

Hemerijck, A., *Changing welfare states,* Oxford, Oxford University Press, 485 p., 2013.

Hendrickx, F. en Engels, C., *Arbeidsrecht – Deel 2,* Brugge, Die Keure, 455 p., 2015.

Heylen, D., Verbeeck, I., Vermeulen, L., Verreyt, I. en Vervliet, V., *Socialezekerheidsrecht,* Antwerpen, Intersentia, 318 p., 2009.

Hormann, G., *De omgekeerde werkweek; werken wordt nooit meer zoals het was*, X, Just Publishers, 237 p., 2015.

Hullebroeck, G., *De arbeidsongevallenverzekering,* Mechelen, Kluwer, 11, 2015.

Karsten, C., *Omgaan met een burn-out*, Antwerpen, Kosmos Uitgevers, 2012.

Leira, A. *Welfare states and working models,* Cambridge, University Press, 196 p., 1992.

Maes, A. en Van Buggenhout, B., *Sociale bescherming op nieuwe paden,* Leuven, Universitaire Pers, 778 p., 2003.

Manning, N. en Shaw, I., *New risks, new welfare: sign posts for social policy,* Oxford, Blackwell Publishers, 158 p., 2000.

Matthijs, K., *De mateloze negentiende eeuw: bevolking, huwelijk, gezin en sociale verandering*, Leuven, Universitaire pers Leuven, 296 p., 2001.

Ministerie van Sociale Zekerheid, *Beknopt overzicht van de sociale zekerheid in België,* Brussel, Algemeen Bestuur van de Informatie en de Studiën, 475 p., 1997.

Morel, N., Providing coverage against new social risks in Bismarckian Welfare States: the case of long term, in Bonoli, G. en Armigeon, K. (eds.), *The politics of post-industrial welfare states,* Routledge, pp. 227-247, 2006.

Pieters, D., *Social protection of the next generation in Europe,* Londen, Kluwer Law International, 327 p., 1997.

Pieters, D., *Onze sociale zekerheid: anders en beter,* Kapellen, Pelckmans, 159 p., 2009.

Pieters, D. en Schoukens, P., *De triptiek van sociale zekerheidsrecht en hun toepassing in België en Nederland*, Leuven, Acco, 284 p., 2006.

Pieters, D. en Schoukens, P., *Sociaal recht – opleidingsonderdeel socialezekerheidsrecht*, Leuven, Acco, 113 p., 2015.

Powell, M. en Hewitt, M., *Welfare state and welfare change,* Buckingham, Oxford University Press, 218 p., 2002.

Put, J., *Praktijkboek sociale zekerheid,* Mechelen, Kluwer, 1076 p., 2008.

Schaufeli, W. en Bakker, A., *De psychologie van arbeid en gezondheid,* Houten, Bohn Stafleu van Loghem, 475 p., 2013.

Schaufeli, W., Hoogduin, C., Schaap, C. en Bakker, A., *Behandelingsstrategieën bij burn-out,* Houten, Bohn Stafleu van Loghum, 113 p., 2001.

Stevens, Y., Deel IX Pensioenen, in J. Put, V. Verdeyen en Y. Stevens, *Praktijkboek Sociale zekerheid 2016 – voor de onderneming en de sociale adviseur,* Leuven, Kluwer, 1150 p., 2016.

Taylor-Gooby, P., *Welfare states under pressure,* Londen, Sage Publications ltd, 208 p., 2001.

Taylor-Gooby, P., *New Risks, New Welfare. The transformation of the European Welfare State*, Oxford, Oxford University Press, 247 p., 2004.

Tremmery, J. en Tremmery, M., *Onderhoudsgeld voor kinderen,* Antwerpen, Maklu, 168 p., 2005**.**

Vandeputte, R., *Economische crisis van België – 1944-1984*, Tielt, Lannoo, 240 p., 1985.

Van der Auwera, D. en Callebert, C., *Statuten voor kansengroepen*, reeks Sociale wetgeving actueel, 123 p., 2013, http://www.gidts.be/sites/default/files/Documenten/cursus_SWA_062013.pdf.

Vandeweyer, J., *Werkt loopbaanonderbreking?,* Brussel, VUBPress, 387 p., 2010.

van Eeckhoutte, W., *Handboek Belgisch socialezekerheidsrecht,* Mechelen, Kluwer, 462 p., 2009.

van Eeckhoutte, W*., Compendium sociale zekerheidsrecht '15-'16 – Band 1*, Mechelen, Wolters Kluwer, 1308 p., 2015.

Van Langendonck, J., *The new social risks/les nouveaux risques sociaux,* Londen, Kluwer Law International, 261 p., 1996.

Van Langendonck, J. en Put, J., *Handboek sociale zekerheidsrecht,* Antwerpen, Intersentia, 877 p., 2002.

Van Langendonck, J., Put, J., Simoens, D., Van Limberghen, G. en Van Regenmortel, A., *Handboek sociale zekerheidsrecht,* Antwerpen, Intersentia, 887 p., 2011.

Van Langendonck, J., Stevens, Y. en Van Regenmortel, A., *Handboek sociale zekerheidsrecht,* Antwerpen, Intersentia, 780 p., 2015.

Van Limbergen, G., *Sociaalzekerheidsrecht,* Brussel, Larcier, 242 p., 1997.

Vanthemsche, G., *De beginjaren van de sociale zekerheid in België 1944-1963*, Gent, VUBPress, 206 p., 1994.

Verbrugge, F., *Interruption de carrière et crédit-temps,* Brussel, Kluwer, 207 p., 2010.

Artikelen

Alofs, E. en Hoop, R., De houdbaarheid van compenserende uitkeringen in geval van verlies van kostwinner door overlijden (overlevingspensioen) en na echtscheiding (recht op alimentatie) in het 'adult worker model': incorporatie van nieuwe sociale risico's, *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, nr. 4, pp. 683-725, 2009.

Avelosse, H., Invloed van de vergrijzing op de gezondheidsuitgaven, *CM-Informatie*, 21, 2006.

Bonoli, G., Postindustrialisation, New Social Risks, and Welfare State Adaption in Advanced Industrial Democracies, *Comparative Political Studies*, pp. 495-520, 2007.

Bonoli, G. en Palier, G., When past reforms open new opportunities: comparing old-age insurance reforms in Bismarckian welfare systems, *Social Policy and Administration*, pp. 555-573, 2007.

Cantillon, B., Verbist, G. en De Maesschaelck, V., De sociaal-economische positie van eenoudergezinnen, *Over.Werk, Tijdschrift van het Steunpunt WAV*, pp. 139-143, 2004, http://www.steunpuntwerk.be/system/files/overwerk_2004_1-2_29.pdf.

Cerami, A., New social risks in Central and Eastern Europe: the need for a new empowering politics of the welfare state, *Czech Sociological Review*, pp. 1089-1110, 2008.

Clijsters, M., Onrust blijft, *Brandpunt*, 4-7, 2015, www.coc.be/files/articles/.1793/BP07_interview.pdf.

Corijn, M., De instabiliteit van huwelijken in België, *SVR*, 1-8, 2011, http://www4.vlaanderen.be/dar/svr/afbeeldingennieuwtjes/demografie/bijlagen/2011-02-10-webartikel2011-5-instabiliteit-huwelijk.pdf.

Ferry, J.-M., Crisis van en kritiek op de welvaartsstaat, *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, nr. 2, pp. 271-294, 2007.

Gaymu, J., Ekamper, P., Beets, G. en Detreuilh, C., Who will be caring for Europe's elders in 2030?, *Population*, pp. 675-706, 2002.

Giddens, A., Risk and responsibility, *The Modern Law Review*, pp. 1-10, 1999.

Heylen, H. en Bollens, J., Activering van het zoekgedrag naar werk, *Tijdschrift van het steunpunt WSE*, pp. 87-93, 2009.

Mertens, N., Loopbaanonderbreking en aanmoedigingspremie worden samen Vlaams Zorgkrediet, *Soc.Weg.*, 12e jaargang, 6-7, 2016.

Peeters, N., Sociale zekerheid in bureaucratie. De pensioenwet voor centrale overheidsambtenaren van 1844 en de liberale maatregelen van 1848, *Revue belge de philologie et de l'histoire,* tome 75, fasc. 2, pp. 383-412, 1997.

Pierson, P., Irresistables forces, immovable objects: Post-industrial welfare states confront permanent austerity, *Journal of European Public Policy*, pp. 539-545, 2008.

Regueras, N. en Verniest, R., Vergrijzing en ouderenzorg in beeld, *CM Informatie,* 258, pp. 17-32, 2014, http://regio.okra.be/file?fle=689425.

Stox, Y., De nieuwe RSZ-doelgroepvermindering voor jongere en oudere werknemers in het Vlaams gewest, *Memento van de werkgever – Partena Professional*, pp. 3-17, november 2016, www.partena-professional.be/media/1881767/memento_november_nl_v02.pdf.

Taylor-Gooby, P., New social risks in postindustrial society: some evidence on responses to active labour market policies from Eurobarometer, *International Social Security*, pp. 45-64, 2004.

Valgaeren, E., Alleenstaande ouders en hun arbeidsloopbaan, *TVW*, 34e jg, nr. 305, pp. 44-51, 2010, http://docplayer.nl/7176782-Alleenstaande-ouders-en-hun-arbeidsloopbaan.html.

Andere

ACV, *Ontwerp IPA 2017-2018*, 6 p, januari 2017, www.acv-online.be/Images/ACV-Samenvatting-IPA-2017-2018-tcm183-402606.pdf.

ACV Openbare Diensten, *Het Vlaams zorgkrediet*, 7 p., september 2016, www.acv-lrb-gent.be/PDF/LBO/20160916%20ACV-Openbare%20Diensten%20Brochure%20ZORGKREDIET%20september%202016.pdf.

Berghman, J., *De dynamieken van sociale zekerheid in Europa,* 2010, 10 p, www.belspo.be/belspo/organisation/Publ/pub_ostc/SoCoh/rSO01010_nl.pdf.

Besluit van de Vlaamse Regering tot toekenning van de aanwervingsincentives voor langdurig werkzoekenden, 7 p, 3 februari 2017, https://www.vlaanderen.be/nl/nbwa-news-message-document/document/09013557801c4576.

Bongaerts, C., dossier nr. 40493, Ministerie van Justitie, Algemeen Bestuur der Weldadigheid, doos 'Sociale Zekerheid', nr. 8.

Bonoli, G., *The politics of new social risks and policies – mapping diversity and accounting for cross-national variation in postindustrial welfare states*, Paper presented for presentation at the International Sociological Association, RC meeting in Paris, 23 p., 2004.

Casteels, P. en Pironet, E., *Professor Danny Pieters over de sociale zekerheid,* www.law.kuleuven.be/home/onderzoek/nieuws-onderzoek/prof-danny-pieters-over-de-sociale-zekerheid.

CLB Consult, *Het nieuwe Vlaamse doelgroepenbeleid sinds 1 juli 2016*, CLB infonota, 6 p., juli 2016, www.clbgroup.be/media/2435/infonota-vlaamse-doelgroepenbeleid-juli-2016.pdf.

Commissie Pensioenhervorming 2020-2040, *Een sterk en betrouwbaar sociaal contract,* Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid, 193 p., 2014, https://socialsecurity.belgium.be/nl/publicaties/een-sterk-en-betrouwbaar-sociaal-contract.

Coppens, M., *Het stelsel van werkloosheid met bedrijfstoeslag*, 73 p., 2015, http://www.aclvb.be/sites/default/aclvb/Documenten/Thema/swt-rcc/brochure-swt-brugpensioen.pdf.

Deboosere, P., Lesthaege, R., Surkyn, J., Willaert, D., Boulanger, P.-M., Lambert, A. en Lohlé-Tart, L., *Huishoudens en gezinnen in België,* Sociaal-economische enquête, Federale Overheidsdienst Economie, K.M.O., Middenstand en Energie in samenwerking met Federaal Wetenschapsbeleid, 2001, https://statbel.fgov.be/sites/default/files/Over_Statbel_FR/Sociaal-Economische%20Enqu%C3%AAte%202001%20-%20monografie%204-Huishoudens%20en%20gezinnen%20in%20Belgi%C3%AB.pdf

De Leeuw, R., Voortaan hebben min 21-jarigen enkel nog recht op een inschakelingsuitkering indien ze een diploma behaalden, *ABVV De nieuwe*

werker, 23 p., 2015, www.abvv.be/documents/20182/114052/DNW19+LR.pdf/6fee5df3-8373-49d7-8b80-cb3c30b04168.

De Witte, K., *Langer werken voor minder pensioen, maar niet voor iedereen,* Studiedienst PVDA, 9 p., 17 januari 2016, http://limburg.pvda.be/sites/default/files/documents/2016/01/17/pensioen_parlementairen_-_2_juli_2015.pdf.

Equality, Kenniscentrum voor Emancipatie, Gezin en Diversiteit, *De specifieke pensioensituatie van vrouwen*, 7 p., november 2011, https://www.atria.nl/epublications/IAV_B00108216.pdf.

Federaal Wetenschapsbeleid in samenwerking met de Federale Overheidsdienst Economie, K.M.O., Middenstand en Energie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, *Huishoudens en gezinnen in België*, 8 p, 2006, http://statbel.fgov.be/nl/binaries/pr140_nl%5B1%5D_tcm325-66383.pdf.

Federale Overheidsdienst Economie, K.M.O, Middenstand en Energie, Algemene Directie Statistiek, *Statistics Belgium, Analyse, trends op de Belgische arbeidsmarkt (1983-2013)*, 31 p, 2013, https://statbel.fgov.be/sites/default/files/files/documents/Analyse/NL/analyse-b_nl_tcm325-261813.pdf.

Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid, *De tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden*, 55 p., 2014, www.socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/brochure-thab-nl.pdf.

Frans, D., Van Mechelen, N. en Van Lancker, W., *Een structurele aanpak van de verarming van eenoudergezinnen in de Federatie Wallonië-Brussel*, Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck, 90 p., 2014, www.centrumvoorsociaalbeleid.be/sites/default/files/FINAAL%20Onderzoeksrapport%2020-10-2014.pdf.

Geurts, K., *De arbeidsmarktpositie van alleenstaande ouders,* Leuven, Steunpunt WAV, 55 p, 2006, http://docplayer.nl/14585033-De-arbeidsmarktpositie-van-alleenstaande-ouders-nieuwe-bevindingen-uit-het-datawarehouse-arbeidsmarkt-en-sociale-bescherming.html.

Hieda, T., *The political economy of welfare recalibration: what determines the state's responses to the emergence of the social risks?*, Working Paper European University Institute, 21 p., 2009.

Huber, E. en Stephans, D., *Combating old and new social risks,* Paper delivered at the 14th International Conference of Europeanists, 28 p, 2004, http://huberandstephens.web.unc.edu/files/2016/06/NSR-05.pdf.

Interprofessioneel Akkoord 2017-2018, Brussel, 23 p., 2 februari 2017, www.cnt-nar.be/INTERP-AKKOORD/IPA-2017-2018-BIL.pdf.

Kabinet van de minister van pensioenen D. Baquelaine, *De pensioenhervorming: waarom?*, 5 p., 2015, http://bacquelaine.belgium.be/sites/default/files/articles/De_pensioenhervorming_waarom.pdf.

Leoni, T., *Welfare state adjustment to new social risks in the post-crisis scenario. A review with focus on the social investment perspective*, Working Paper nr. 89, 44 p, 2015, www.foreurope.be.

Moens, S., *Statistics Belgium: lichte daling levensverwachting 2015*, Persbericht FOD Economie, K.M.O, Middenstand en Energie Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium, 3 p, 1 september 2016, http://statbel.fgov.be/nl/binaries/PB_levensverwachting-2015_nl_tcm325-279950.pdf.

Nota aan de Vlaamse Regering betreffende het besluit tot toekenning van de aanwervingsincentives voor langdurig werkzoekenden, 6 p., versie 2015 http://www.flanders.be/en/nbwa-news-message-document/document/09013557801c4575.

Pacolet, J. en De Wispelaere, F., *Armoedetoets Vlaamse bescherming: maximumfactuur in de thuiszorg,* KU Leuven, 59 p, https://lirias.kuleuven.be/bitstream/123456789/417386/2/Armoedetoets%20maximumfactuur%20in%20de%20thuiszorg.pdf.

Persbericht 26 april 2016, *Hervorming van erkenningssysteem voor beroepsziekten,* https://www.deblock.belgium.be/nl/hervorming-van-erkenningssysteem-voor-beroepsziekten.

Randaxhe, Y., Dreigt er een tekort aan arbeidskrachten?, *Connect*, 2 p, 2010, http://www.nbbmuseum.be/wp-content/uploads/2010/07/gebrek-aan-arbeidskracht.pdf.

Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, *75 jaar RVA. Een blik op verleden, heden en toekomst,* Brussel, 27, 2010, www.rva.be/sites/default/files/assets/publications/Brochures/75/75NL.pdf.

Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, *Bedragen privésector tijdskrediet,* 2016, www.rva.be/nl/documentatie/barema's/loopbaanonderbreking-tijdskrediet#16312.

Rijksdienst voor Pensioenen, *Statistische studies – pensioen*, 18 p, december 2003, www.onprvp.fgov.be/RVPONPPublications/NL/Studies/Studie_d%C3%A9cembre2003_2.pdf.

SCVV, *Verslag Studiecommissie voor de vergrijzing*, Assurinfo, 2014.

Service de lutte contre la Pauvreté, la Précarité et l'exclusion Sociale, *La dégressivité renforcée des allocations de chômage: impact sur la pauvreté*, 42 p., 2014, http://www.luttepauvrete.be/publications/degressivite.pdf.

Socialistische Mutualiteit, *Rusthuisbarometer*, 72 p., maart 2016, http://www.zorgneticuro.be/sites/default/files/general/Rusthuisbarometer_2016_v3_5(WEB).pdf.

Statistics Belgium, *De arbeidsmarkt in absolute cijfers,* 2014, http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/arbeid_leven/werk/absoluut/.

Steunpunt tot Bestrijding van Armoede, Bestaansonzekerheid en Sociale Uitsluiting, *Sociale bescherming en armoede,* Verslag 2012-2013, 144 p., 2013, www.armoedebestrijding.be/publications/verslag7/volledigverslag.pdf.

Taylor-Gooby, P., *The impact of new social risks on welfare states*, Working Paper based on the book New social risks and new welfare in Europe, Oxford University Press, 24 p., 2004.

Valgaeren, E., *De loopbanen en loopbaankansen van alleenstaande ouders,* Diepenbeek steunpunt Gelijkekansenbeleid, Consortium universiteit Antwerpen en universiteit Hasselt, 89 p., 2008, www.gelijkekansen.be/Portals/GelijkeKansen/Onderzoek/2008%20loopbaankansen%20alleenstaande%20ouders.pdf.

Van Lancker, W., Ghysels, J. en Cantillon, B., *De impact van kinderbijslagen op het armoederisico bij alleenstaande moeders: België in vergelijkend perspectief,* Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck, 24 p., 2012, www.centrumvoorsociaalbeleid.be/sites/default/files/D%202012%206104%2014_november%202012.pdf.

Van Lancker, W., Vinck, J. en Cantillon, B., *De armoede- en verdelingsimpact van de nieuwe Vlaamse kinderbijslag: een analyse van het akkoord van de Vlaamse Regering van 28 mei 2006*, Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck, 21 p., 2016, www.centrumvoorsociaalbeleid.be/sites/default/files/D%202016%206104%2001_juli%202016_0.pdf.

VDAB Studiedienst, *Kansgroepen in kaart: laaggeschoolden op de arbeidsmarkt*, VDAB Studiedienst, 18 p., 2010, www.vdab.be/sites/web/files/doc/trends/KiK_Laaggeschoolden201002.pdf.

VDE/SSB, Tekort van 22.000 rusthuisbedden in Vlaanderen, *De Morgen*, 1, 23 november 2016, http://leif.be/data/press-articles/De_Morgen_-_tekort_van_22000_bedden_in_Vlaanderen_23-11-16.pdf.

Vlaanderen.be, *Inschakelingsuitkering voor werkzoekende schoolverlaters,* 2016, www.vlaanderen.be/nl/werk/werk-zoeken/inschakelingsuitkering-voor-werkzoekende-schoolverlaters.

Vrijens, F. et al., *De performantie van het Belgische gezondheidssysteem — rapport 2015,* Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg, 88 p., 2015, https://kce.fgov.be/sites/default/files/atoms/files/KCE_259A_rapportperformantie2015.pdf.

X, *De aanvullende pensioenen na de wet Vandenbroucke*, 116 p.*,* 2004, www.assuralia.be/images/docs/juridische-context_contexte-juridique/NL_Cahier_aanvullende_pensioenen_na_Vandenbroucke-mei2004.pdf.

X, Baloise biedt verzekering tegen burn-out aan, *De Standaard*, 15 december 2014, www.standaard.be/cnt/dmf20141215_01430865.

X, *Les règles d'indemnisation de l'assurance chômage,* Convention d'assurance chômage du 14 mai 2014, 20 p., http://www.unidec.org/sites/default/files/regles_indemnisation_assurance_chomage_janvier_2015_web.pdf.

X, Vakbond voorspelt sociale onrust, *De Standaard*, 11 augustus 2014, www.standaard.be/cnt/dmf20140810_01212051.

X, Regering holt sociaal overleg over pensioenen uit*, De Standaard,* 23 maart 2015, www.standaard.be/cnt/dmf20150323_01594052.

X, *Basiskinderbijslag,* Federaal Agentschap voor de kinderbijslag, Famifed, 2016, http://vlaanderen.famifed.be/nl/bedragen.

X, De Block erkent burn-out als arbeidsgerelateerde ziekte, *De Standaard*, 27 november 2016, www.demorgen.be/wetenschap/de-block-erkent-burn-out-als-beroepsziekte-b062adf4/.

X, *De berekening van het bedrag van de IGO,* http://www.onprvp.fgov.be/NL/profes/benefits/igo/calculation/paginas/default.aspx.

INHOUDSTAFEL

ONTSTAAN, EVOLUTIE EN TOEKOMST VAN HET CONCEPT 'SOCIALE RISICO'S' IN BELGIE

INLEIDING 581

1. DE ONTWIKKELING VAN KLASSIEKE SOCIALE RISICO'S IN BELGIE 581
1.1. HET BEGRIP 'SOCIAAL RISICO' . . . 581
1.2. HET ONTSTAAN VAN DE SOCIALEZEKERHEIDSPROBLEMATIEK IN BELGIE. . . . 582

2. DE ONTWIKKELING VAN NIEUWE SOCIALE RISICO'S IN BELGIE 584
2.1. HET BEGRIP 'NIEUWE SOCIALE RISICO'S' . . . 584
2.2. DE MANIFESTATIE VAN NIEUWE SOCIALE RISICO'S . . . 586

3. HOE KOMT HET BELGISCHE SOCIALEZEKERHEIDSSTELSEL AAN DEZE NIEUWE RISICO'S TEGEMOET? 596
3.1. HET RISICO OM WERK EN GEZIN NIET TE KUNNEN COMBINEREN. . . . 596
3.2. HET RISICO OP ARMOEDE BIJ ALLEENSTAANDE MOEDERS . . . 599
3.3. HET RISICO OP LANGDURIGE WERKLOOSHEID . . . 603
3.4. HET RISICO OP 'BEING A WORKING POOR' . . . 606
3.5. HET RISICO OP EEN BURN-OUT OF ANDERE STRESSGERELATEERDE ZIEKTEN . . . 607

CONCLUSIE 609

BIBLIOGRAFIE 610